

Ebeveyn Çatışması ve Ergenin Uyum Sorunları Arasındaki İlişkiler: Anne Babanın Kontrol Uygulamalarının Aracı Rolü

Melike Sayıl

TED Üniversitesi

Yeliz Kındap Tepe

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Asiye Kumru

Özyeğin Üniversitesi

Özet

Bu araştırmanın amacı, ebeveyn çatışması ile ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkiyi ve bu ilişkide, her iki ebeveynin davranışsal (izleme) ve psikolojik kontrol uygulamalarının aracı rolünü, yayılma hipotezi bağlamında, ebeveyn ve ergen cinsiyetine göre incelemektir. Araştırmaya orta sosyoekonomik düzeyden 7.-10. sınıflarda okumakta olan toplam 542 (316 kız ve 226 erkek) ergen katılmıştır. Ergenlerin yaş dağılımı 11.9 ile 18.3 arasında değişmektedir ve yaş ortalaması 14.74'tür ($S = 1.44$). Psikolojik Kontrol Ölçeği, Ergen Aile Süreci-İzleme alt ölçeği, Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılamaları-Çatışmanın Özellikleri alt ölçeği, Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği, UCLA Yalnızlık Ölçeği ve Yalnızlık ve Sosyal Doyum Ölçeği ergenlere sınıf ortamında toplu olarak uygulanmıştır. Yapısal Eşitlik Modeli analiz sonuçlarına göre ana baba arasında algılanan çatışma, her ikisinin psikolojik kontrolünde artışla ve ergeni izleme davranışlarındaki azalmayla ilişkilidir. Doğrudan ilişkiler, ana baba arasında algılanan çatışma karşısında, kızların daha çok yalnızlık; erkeklerin ise akran ilişkilerinde daha fazla zorbalık gösterdiklerini ortaya koymuştur. Ana babalık davranışlarının aracı etkisine göre ise psikolojik kontrol, kızlarda akran zorbalığını, erkeklerde ise yalnızlığı kısmen ya da tümüyle açıklamıştır. İzlemenin aracı etkisi ise sadece kızlarda ve ebeveyn çatışması ile akran zorbalığı arasındaki ilişkide gözlenmiştir. Belirtilen ilişkiler, ebeveyn cinsiyetinden çok ergen cinsiyetine göre farklılaşmıştır. Bulgular, klinik olmayan örneklemede hem çatışmanın doğrudan etkilerini hem de yayılma hipotezini desteklemiştir.

Anahtar kelimeler: Ebeveyn çatışması, ebeveyn kontrolü, yalnızlık, akran zorbalığı, ergenlik

Abstract

This study aims to explore the maternal and paternal psychological and behavioral (monitoring) control as mediators in the relationships of adolescent's perceived interparental conflict with bullying and loneliness. A total of 542 adolescents (316 females, 226 males) coming from middle SES families and from 7th to 10th grades ($M = 14.74$, $SD = 1.44$; range = 11.9 - 18.3) participated in the study. Psychological Control Questionnaire, Children's Perception of Interparental Conflict Scale (CPIC), UCLA Loneliness Scale and Loneliness and Social Dissatisfaction Scale, Bullying Scale, and Adolescent Family Process Measure (monitoring subscale) were administered to the students in a group session. Structural Equation Modeling analyses revealed that interparental conflict had a detrimental role on parental control behaviors leading to heightened psychological control and lessened parental monitoring. Interparental conflict also directly related to increase in female adolescents' loneliness and male adolescents' bullying. Psychological control mediated the relations between adolescents' perceived interparental conflict and loneliness in males and bullying in females. As for monitoring, mediation was observed in the relation between interparental conflict and bullying only in females and for mothers. Our results support both the direct and spillover effects of interparental conflict on adolescent adjustment.

Keywords: Interparental conflict, parental control, loneliness, bullying, adolescence

Yazar Notu: Bu araştırma TUBİTAK-SOBAG kapsamında desteklenmiş ve Hacettepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü, Gelişim Psikolojisi Laboratuvarında yürütülmüş olan 105K029 numaralı projeden üretilmiştir.

(1) Projede emeği olan araştırmacılara, projeye katılımcı olan bursiyer ve öğrencilere, ebeveynlerine ve projeye destek veren okul idarecileri ve öğretmenlere teşekkür ederiz.

(2) Makale, kısmen "Society for Research on Adolescence" derneğinin 13. yıllığı kongresinde sunulmuştur (11-13 Mart 2010, Philadelphia, Pennsylvania, USA).

Yazışma Adresi: Prof. Dr. Melike Sayıl, TED Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Ziya Gökalp cad. No: 48, 06420 Kolej - Çankaya / Ankara

E-posta: melike.sayil@tedu.edu.tr

Gönderim Tarihi: 15.04.2016

Kabul Tarihi: 18.06.2018

Ebeveyn çatışması, çocukta duygusal sıkıntı yarattığı ve işlevselliğini bozarak kısa ve uzun süreli uyum sorunlarına yol açtığı için stres verici bir durum olarak kabul edilmektedir (Cumming ve Davies, 2010; Fincham, 1998). Ebeveyn çatışması (alanyazında ana baba çatışması, eşler arası çatışma ya da evlilik çatışması gibi farklı terimlerle de ifade edilir), çocukların uyum sorunlarıyla hem doğrudan hem de ana babalık uygulamaları üzerinden dolaylı olarak ilişkilidir. Doğrudan etkiler; ana baba arasındaki çatışmaya tekrarlı biçimde maruz kalan çocuk ve ergenlerde dışa ya da içe yönelim sorunlarının arttığını göstermektedir (Cumming ve Davies, 2002; Grych ve Fincham, 1990). Ana baba arasındaki çatışmanın dolaylı etkileri ise aileye sistem olarak bakan araştırmacılar tarafından savunulmaktadır. Aile sistemleri kuramına göre aile, alt birimleri birbirine karşılıklı olarak bağımlı, aralarında sınırlar ve etkileşim kuralları olan hiyerarşik bir sistemdir (Cox ve Paley, 1997). Sistem yaklaşımı içinde ele alınan yayılma hipotezi de, ailedeki sistemlerden birindeki olumlu ya da olumsuz duygusal yaşantıların, davranışların veya düşüncelerin, diğer sistemleri çeşitli dinamiklerle etkilediğini savunur (Erel ve Burman, 1995). Örneğin, ana baba arasındaki çözülmeden çatışmadan kaynaklanan olumsuz duygu durum ve stres, ebeveyn çocuk ilişkisine taşınabilir ya da eşlerin ana babalık rollerini bozabilir. Bozulan ya da işlevsizleşen ana babalık uygulamaları da çocukta uyum sorunlarına yol açabilir.

Bu bağlamda, ana babalığın sert, müdahaleci, sıkak ve ilgili gibi çok farklı yönlerini (Buehler, Benson ve Gerard, 2006; Buehler ve Gerard, 2002) geniş yaş grubunda ve iki farklı alt kültürde (Krishnakumar, Buehler ve Barber, 2003), büyük ergen örneklemeyle (Benson, Buehler ve Gerard, 2008) ve boylamsal olarak (Cui ve Conger, 2008; Schoppe-Sullivan, Schermerhorn ve Cummings, 2007) ele alan çalışmalar, yayılma hipotezine destek sağlamıştır. Bu araştırmaların bazılarında ebeveyn çatışması ile çocuğun sorun davranışları arasındaki ilişki reddedici, zorlayıcı ve duygusal açıdan destekleyici olmayan gibi farklı ana babalık uygulamalarıyla kısmen açıklanabilirken (Benson ve ark., 2008; Bradford ve ark., 2003; Buehler ve ark., 2006), bazılarında tümüyle açıklanabilmiştir (Buehler ve Gerard, 2002; Kaczynski, Lindahl, Malik ve Laurenceau, 2006).

Ebeveyn çatışması ve ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkide ana babalığın rolüne ilişkin (yayılma hipotezini destekleyici) bulgular ağırlıklı olarak Batı alan yazımında elde edilmiş olmakla birlikte, bazı kültürlerarası çalışmalar da bu bulguları desteklemektedir (Chang, Lansford, Schwartz ve Farver, 2004; Krishnakumar ve ark., 2003). Kültürlerarası araştırmalarda gözlenen bir farklılık, ebeveyn çatışmasının doğrudan ve dolaylı etkilerinin gücüyle ilgilidir. Ebeveyn çatışmasının doğru-

dan etkilerinin, ana babalığın aracı etkisinden daha güçlü olarak gözlemlendiği çalışmalar görece daha azdır (Frosch ve Mangelsdorf, 2001; Krishnakumar ve ark., 2003). Örneğin, okula giden ergenlerle 11 ülkede yapılan kültürlerarası bir araştırmada ebeveyn desteğinin, davranışsal kontrolün ve psikolojik kontrolün eşler arası çatışma ile ergenin uyum göstergeleri (antisosyal davranışı, depresyonu ve sosyal girişkenliği) arasındaki ilişkide aracı etkileri sınanmıştır. Araştırmada gözlenen en önemli farklılık eşler arasındaki çatışmanın çocuk ve ergenlerin uyumuna olan doğrudan etkileriyle ilgilidir (Bradford ve ark., 2003). Yayılma hipotezi, çoğu ülke için doğrulanırken doğrudan etkiler daha düşük oranlarda doğrulanmıştır. Örneğin, Çinli örneklemede elde edilen ilişkiler; ebeveyn çatışmasının ana babalık uygulamaları üzerinden ergenin problem davranışlarıyla ilişkili olduğunu göstermiştir. Ayrıca, söz konusu bulguyu destekleyen bir başka araştırmada Çinli eşler arasındaki uyumsuzluk, sert ana babalığa yol açarak ilkököl dördüncü sınıfa devam eden çocuklarda dışsallaştırma sorunlarını artırmıştır (Chang ve ark., 2004). Çatışmanın doğrudan etkilerinin Asyalı toplumlarda pek sık gözlenmemesi bu kültürlerde çocuk doğduktan sonra eşlerin, anne baba rollerini kendi eş rollerinden daha önemli bulmalarıyla açıklanmıştır. Sadece Asyalı değil, Meksika kökenli Amerikalı ailelerde de ebeveyn çatışması, ergenin okula bağlılığını doğrudan değil sadece ana babalık üzerinden olumsuz yönde etkilemiştir (Taylor, Larsen-Rife, Conger ve Widaman, 2012).

Yukarıda değinilen tartışmalar doğrultusunda Türkiye’de ebeveyn çatışmasının doğrudan ve dolaylı etkilerini inceleyen araştırmalarda, doğrudan etkilerin yanı sıra, dolaylı etkilerin de elde edildiği görülmektedir (ayrıntılı bir derleme için bkz. Güre, 2012). Doğrudan etkileri ele alan araştırmalarda, eşler arası çatışmanın, ergenlerde sosyal içe dönüklükle (Bahçıvan-Saydam ve Gençöz, 2005), kendini düzenlemede zayıflıkla (Harma, 2008) ve kaygıyla (Şirvanlı-Özen, 1999), çocuklarda ise uyum sorunlarıyla (Peksaygılı ve Güre, 2008), okul başarısı ve özsaygıda azalmayla (Yılmaz, 2001) ilişkili olduğu bulunmuştur. Dolaylı etkileri ele alan ve okul çocuklarıyla yapılan araştırmalardan birinde, annelerin düşmanca ve saldırgan tutumlarının, evlilik uyumu ile problem davranışlar arasındaki ilişkide aracı rol oynadığı (Kaya, 2003) gösterilmiştir. Ancak okul öncesi çocukları ele alan bir başka araştırmada ise eşler arasındaki yıkıcı ve saldırgan iletişim biçiminin, çocuğun uyum sorunlarıyla ilişkisinde ebeveyn tutumunun (izin verici ve otoriter) aracı rolü elde edilmemiştir (Anahar-Delibalta, 2013). Ergenlerle yürütülen diğer araştırmalarda, annelerin, eşleriyle ilişkilerindeki olumsuz duygu durumunu, her iki cinsiyetten çocuklarına aktardıkları (Gürmen ve Rohner, 2014), ana baba arasındaki çatışmanın algılanan ebeveyn reddi üzerinden çocuğun uyumunu bozduğu

(Öngider, 2006) ve ergenlerde annenin psikolojik kontrolünü artırdığı (Koçak, Mouratidis, Sayıl, Kındap Tepe ve Uçanok, 2017) bulunmuştur.

Ebeveyn çatışmasının çocuğun uyumu üzerindeki dolaylı etkilerini inceleyen araştırmaların önemli bir bölümü ana babalık davranışlarına odaklanmıştır. Bu araştırmaların bazıları, ebeveyn kabulü (Krishnakumar ve ark., 2003), kızgınlık ve düşmanlık tepkileri (Margolin ve Gordis, 2003) gibi daha çok ana babalığın kabul-ret boyutunu ya da annenin sert ve tutarsız davranışlarını (Cui ve Conger, 2008) ele alırken; diğerleri, ana babalığın ikinci önemli boyutu olan kontrolü incelemiştir (Bradford ve ark., 2003; Buehler ve Gerard, 2002; Coln, Jordan ve Mercer, 2013; Cumming ve Davies, 2002; Schoppe-Sullivan ve ark., 2007). Ebeveyn çatışması, anne baba için stres yaratan bir durumdur ve anne babaların stres altındayken olumsuz, ama aynı zamanda hemen sonuç almayı sağlayan kontrolü daha fazla, kural koyma ve uyulup uyulmadığını takip etme gibi olumlu ve çaba gerektiren kontrolleri ise daha az kullandıkları bilinmektedir (Grolnick, 2003; Patterson, 1971). Ana babanın kontrol uygulamalarıyla ilgili açıklamalardan hareketle bu araştırmada, olumsuz bir ebeveyn kontrolü olarak bilinen ve özellikle çocuğun benliğini ve duygularını baskılayan ve manipüle eden psikolojik kontrol ile olumlu kontrol uygulamalarından biri olarak değerlendirilen ve ergenin ev dışındaki hareketleri hakkında ana babanın bilgi sahibi olmasını sağlayan ebeveyn izlemesi (*parental monitoring*) ele alınmıştır.

Psikolojik kontrol; kaygı, suçluluk ve utanma gibi duygular yaratarak çocuğu dolaylı yoldan kontrol etmeyi, kendini ifade etmesini engelleyici, manipüle ve müdahale edici davranışları, bazen de çocuğu aşırı koruma ve sınırları olmayan bir ilişki içine çekmeyi içerir (Barber, 1996). İlgili alanyazında, anılan bu özelliklerle kendini gösteren psikolojik kontrol uygulamalarının, çatışmanın yüksek olduğu ailelerde daha sık gözlemlendiğine (yayılmaya) ilişkin bulgular mevcuttur (Bradford ve ark., 2003; Buehler, Krishnakumar, Anthony, Tittsworth ve Stone, 1994; Coln ve ark., 2013; Krishnakumar ve ark., 2003; Li, Putallaz ve Su, 2011; Stone, Buehler ve Barber, 2002). Özellikle ergenlik döneminde, bağımsızlık ve özerklik talepleri artan ergen için bu talepleri göz ardı eden psikolojik kontrolün olumsuz etkileri artmaktadır (Barber ve Harmon, 2002; Sayıl ve ark., 2012).

Ebeveyn çatışmasının, yukarıda açıklandığı gibi ebeveynin psikolojik kontrol uygulamalarını (olumsuz kontrol) artırabildiği görülmüştür. Ancak, diğer yandan daha yetkin ana babalık uygulamalarını azaltabileceği tartışılmaktadır (Stone ve ark., 2002). Yetkin ana babanın uygulayabileceği “olumlu” kontrol türlerinden biri de ergeni izleme ya da onun hareketleri hakkında bilgi

sahibi olmaktır. Ana babaların, ergenin hal ve tavrını, nerede ne zaman kimlerle ne yapıyor olduğunu izlemeleri, zaman ve enerji gerektiren bir kontrol uygulaması olduğu için ana baba arasındaki çatışmadan olumsuz etkilenebilmektedir (Krishnakumar ve Buehler, 2000). Bir açıklamaya göre evlilik sorunlarının yarattığı stres ve gerginlikle meşgul olan ebeveyn, ergenin davranış ve hareketlerini izleme, uygun şekilde denetleme ve geri bildirim verme konusunda yetersizlik yaşayabilir ya da ergen, kendi sorunlarıyla meşgul olan ebeveynine kendisini daha az açabilir (Buehler ve ark., 2006). Alanyazındaki bu ve benzeri açıklamaları doğrular biçimde, ebeveynin azalan izleme davranışının, ebeveyn çatışması ile ergenin problem davranışları arasındaki ilişkiyi kısmen açıklayabildiği gösterilmiştir (Buehler ve ark., 2006; Krishnakumar ve ark., 2003).

Ebeveyn çatışmasının çocuk ve ergenler üzerindeki doğrudan ve dolaylı etkilerinde ebeveyn ve ergen cinsiyeti de önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Ne var ki, cinsiyet etkilerini ele alan araştırmalar, çelişkili bulgular ortaya koymaktadır. Söz konusu bulgular ebeveyn cinsiyeti açısından ele alındığında, ebeveyn çatışmasının babalık davranışlarıyla olan negatif ilişkisinin annelere göre daha güçlü olduğunu gösteren sonuçlar olduğu gibi (Kaczynski ve ark., 2006; Krishnakumar ve Buehler, 2000), cinsiyet farkının olmadığını bildiren (Cummings, Merrilees ve George, 2010) araştırma sonuçları da vardır. Bazı araştırmalarda, evlilik ilişkisinde çatışma yoğunlaştığında, annelerin daha sert (Schofield ve ark., 2009), müdahaleci ve eleştirel (Katz ve Gottman, 1997) oldukları; babaların ise çocuklarına daha az yakınlık (Schofield ve ark., 2009), daha fazla negatif duygu durum ve daha az empati gösterdikleri (Margolin, Gordis ve Oliver, 2004) bulunmuştur. Diğer bazı çalışmalarda ise evlilik ilişkisindeki bozulmanın hem anne hem de babanın, eleştiri ve kontrolündeki artışla (Coiro ve Emery, 1998) ve yakınlığındaki azalmayla (Fosco ve Grych, 2012) ilişkili olduğu gösterilmiştir.

Öte yandan, çocuğun cinsiyetinin etkisini inceleyen araştırma bulguları, eşlerin cinsiyetine göre gözlemlenen daha fazla çelişkili bulgu ortaya koymaktadır. Bazı bulgular, *erkek çocukların daha incinebilir* olduğu hipotezini doğrular şekilde, çocukluk döneminde, ebeveyn çatışmasının, erkek çocuklarını, kız çocuklarından daha çok etkilediğini göstermektedir (David ve Murphy, 2004; Li ve ark., 2011). Diğer bazı araştırma bulguları ise kız çocuklarının, ebeveyn çatışmasına daha duyarlı olduklarını göstermiştir (Baviskar, 2010; Davies ve Windle, 1997). Erkek çocukların daha incinebilir olduğu hipotezinin tersine “*farklı tepki modeli*”ni doğrularak hem kızların hem de erkeklerin çatışmaya duyarlı olduklarını, ancak farklı şekilde tepki verdiklerini gösteren bulgular da mevcuttur. Örneğin, erkek çocuklar saldırı

gan davranışları ve diğer dışa yönelim problemlerini; kız çocukları ise kaygı ve diğer içe yönelim problemlerini daha fazla göstermektedir (Cummings ve Davies, 2010; Davies ve Lindsay, 2001). Bununla birlikte, farklı tepki modelini desteklemeyen bulgular da mevcuttur. Örneğin, ebeveyn çatışmasının hem erkek hem de kız çocuklarda içe yönelim problemleriyle ve yalnızca erkeklerde dışa yönelim problemleriyle ilişkili olduğunu gösteren bulgular olduğu gibi (Harold ve Conger, 1997); dışa yönelim ve içe yönelim problemlerinde cinsiyet farkı olmadığını gösteren bulgular da vardır (Cummings, Davies ve Simpson, 1994). Elde edilen bu çelişkili bulguların, yöntemdeki, incelenen sonuç davranışlardaki farklılıklara ve kültüre bağlı olduğu görülmüştür (Baviskar, 2010). Gelişimsel olarak bakıldığında, ebeveyn çatışmasından ilk çocukluk ve çocuklukta erkek çocukların, ergenlikte ise kız çocukların daha fazla etkilendiği gözlenmiştir (Davies ve Lindsay, 2001, 2004). Bu nedenle, gelişim dönemi de ebeveyn çatışmasının çocuklar üzerindeki etkilerini anlamada önemlidir.

Gelişim dönemi olarak bu çalışmada ergenler ele alınmıştır. Ergenlerin, giderek evde daha az; dışarıda daha çok zaman geçirmeleri ve ana babadan ayrışma bireyselleşme süreci içinde olmaları onların, ebeveyn çatışmasına tepkilerini ve çatışmanın uyum sorunlarıyla ilişkisini diğer gelişim dönemlerine göre farklı kılabilir. Ergenler, yaşadıkları çok yönlü değişimle baş etme, ortaokuldan liseye geçişe uyum sağlama, özerklik ve kimlik kazanma, akranlarla iyi geçinme ve akran baskısına direnme gibi pek çok zorlu gelişimsel görevin üstesinden gelmeye çalışmaktadırlar (Cicchetti ve Rogosch, 2002; Steinberg, 2001). Dolayısıyla, ebeveyn çatışmasının ergenin gelişimi açısından oluşturduğu risklerin bilinmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Kimlik arama sürecindeki ergen için sıcak ve destekleyici aile ortamı güvenli liman oluşturabilecek iken, çatışmalı ortam bunu bozabilmektedir (Cumming ve Davies, 2010). Eşler arası çatışmanın yarattığı stres ve gerginlik karşısında ergenin duygu düzenlemesinin zorlaştığı ve ana babasında gözlediği kavgacı tutumu, geliştirmeye çalıştığı akran ilişkilerine taşıyabildiği görülmektedir (Buehler, Lange ve Franck, 2007; Linder ve Collins, 2005).

Araştırmanın Amacı ve Hipotezler

Bu araştırmanın amacı, ergenin algıladığı ebeveyn çatışması ile sosyal uyum sorunları (yalnızlık ve akran zorbalığı) arasındaki ilişkide ebeveynin psikolojik kontrolünün ve ergeni izleme davranışlarının aracı rolünü incelemektir. Bu incelemede aile sistemleri bakışı açısı temel alınarak yayılma hipotezi sınanmıştır. Ayrıca, ilgili alanda ergen ve ebeveyn cinsiyetine ilişkin bulguların çelişkili olması nedeniyle ve aynı zamanda anne ve babanın uygulamalarının, kız ve erkek ergenlerin uyum

sorunlarıyla ilişkisini ayırtırmak amacıyla, cinsiyet değişkeni de araştırmaya dahil edilmiştir. Araştırmanın ilk hipotezi ebeveyn çatışmasının doğrudan etkileriyle ilgilidir. Buna göre, ana baba arasındaki çatışmayı daha yüksek algılayan ergenler, içe yönelim (yalnızlık) ve dışa yönelim (akran zorbalığı) türünden uyum sorunlarını daha fazla bildireceklerdir. İkinci hipoteze göre ebeveyn çatışmasını daha yüksek algılayan ergenlerin, aynı zamanda anne ve babalarından daha yüksek düzeyde psikolojik kontrol, fakat daha düşük düzeyde “ebeveyn izlemesi” algılayacakları beklenmektedir. Son olarak, dolaylı ya da aracı ilişki hipotezimize göre ebeveyn çatışması ile ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkide anne ve babanın artan psikolojik kontrol ve azalan izleme davranışları aracı rol oynayacak ve anılan ilişkiyi kısmen ya da tümüyle açıklayabilecektir. Ebeveyn ve ergen cinsiyetinin düzenleyici rolüne ilişkin bulgular genellikle Batı toplumlarında elde edilmiş ve çelişkili olduğu için yukarıda öngörülen bağlantıların cinsiyete göre nasıl değişeceğine ilişkin hipotez oluşturulmamıştır. Bununla birlikte, Türkiye’de yapılan çalışmalar, ergenlerin ebeveyn izlemesini ve psikolojik kontrolü babalarından çok annelerinden yüksek algıladıklarını (Kındap, 2011; Koçak ve ark., 2017; Sayıl ve Kındap, 2010) gösterdiği için bu etkilerin, annede, babaya göre daha güçlü olması beklenmektedir.

Yöntem

Örneklem

Bu araştırma, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde farklı evrelerden ergenlerin sosyalleşmelerini kapsamlı bir biçimde ele alan araştırma projesinin bir parçasıdır. Araştırmaya, Ankara şehir merkezinde bulunan üç ilköğretim okulunun 7. ve 8. sınıfları ile beş lisenin 9. ve 10. sınıflarında okumakta olan toplam 575 ergen katılmıştır. Anne babası boşanmış ya da ayrı yaşayan 33 (%5.7) ergen analiz dışında bırakılmış, analizler 316 kız ve 226 erkek olmak üzere toplam 542 katılımcı üzerinden yapılmıştır. Ergenlerin yaş dağılımı 11.9 ile 18.3 arasında olup, yaş ortalaması 14.74’tür ($S = 1.44$). Katılımcıların sınıf düzeylerine göre dağılımı; %20 ile %30 arasında değişmektedir. Katılımcıların annelerinin yaklaşık %60’ı ve babaların %70’i lise ve üzeri eğitim düzeyine sahip olup annelerin %33’ü çalışmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Psikolojik Kontrol-Saymazlık Ölçeği (Psychological Control-Disrespect Scale). Ebeveynlerin ergen üzerinde uyguladığı psikolojik kontrolü ölçmek amacıyla Barber ve arkadaşları (Barber, Olsen, Hunter, Mcneely ve Bose, 2007; Barber, Xia, Olsen, McNeely ve Bose, 2012) tarafından kültürlerarası olarak geliştirilen sekiz

maddelik ölçek kullanılmıştır (“Annem/babam beni başkalarının (arkadaşlarımın) önünde utandırır.”; 1-annemin/babamın özelliklerine hiç benzemiyor, 4-annemin/babamın özelliklerine çok benziyor). Puanlardaki artış, algılanan psikolojik kontroldeki artışa işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin farklı kültürlerdeki iç tutarlık güvenilirliğinin anne için .83-.88, baba için .83-.90 arasında değiştiği bulunmuştur (Barber ve ark., 2007). Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması sözü edilen proje kapsamında yapılmış ve Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ergen bildirimine göre anne formu için .85, baba formu için .89 olarak bulunmuştur (Sayıl ve Kındap, 2010).

Ergen Aile Süreci Ölçeği (The Adolescent Family Process Measure). Araştırmada davranışsal kontrolün bir göstergesi olarak Vazsonyi, Hibbert ve Snider (2003) tarafından geliştirilen Ergen Aile Süreci Ölçeği'nin dört maddelik “izleme” alt ölçeği kullanılmıştır. Ölçek beş derece üzerinden değerlendirilmekte ve yüksek puan ergenin daha fazla izlendiği algısına işaret etmektedir (“Boş zamanlarımda dışarı çıktığımda annem kiminle ve nerede olduğumu bilir.” 1-hiç uygun değil; 5-çok uygun). İzleme alt ölçeğinin orijinalinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .78 olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması yine aynı proje kapsamında yapılmış ve “izleme” alt ölçeğinin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı ergen bildirimine göre anne formu için .80, baba formu için .83 olarak bulunmuştur (Sayıl ve ark., 2012).

Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği (Children's Perception of Interparental Conflict Scale-CPIC). Ergenin anne babası arasındaki ilişkide algıladığı çatışmayı çok yönlü olarak değerlendirmek için Grych, Seid ve Fincham (1992) tarafından geliştirilen Çocukların Evlilik Çatışmasını Algılama Ölçeği'nin çatışmanın özellikleri alt boyutu kullanılmıştır. Araştırmada, ergenin algıladığı ebeveyn çatışması (sıklık, yoğunluk ve çözümlenme düzeyi) ölçülmek istendiği için sadece bu boyut kullanılmıştır. Bu boyutla ilgili değerlendirmeler, çocukların çatışmayı ana babanın kendisi ya da dışardan bir gözlemci kadar doğru algıladıklarını göstermektedir (Grych ve Fincham 1990). Ölçek maddeleri üç derece üzerinden değerlendirilmektedir (“Anne babamı sık sık tartışırken görürüm.”, 1-doğru, 2-bazen/biraz doğru, 3-yanlış). Orijinal ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .86 ve test tekrar test güvenilirliği .96'dır. Ölçeğin Türkçeye uyarlama çalışması Öz (1999) tarafından yapılmış olup toplam ölçek için Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .85 ve 17 maddelik çatışmanın özellikleri alt boyutu için .84 olarak bulunmuştur. Bu araştırma örneklemini için alt ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .91'dir. Ölçekten elde edilen yüksek puan ergen tarafından algılanan ebeveyn çatışmasının düşük düzeyde olduğu işaret etmektedir.

UCLA Yalnızlık Ölçeği (UCLA Loneliness Scale). Russell, Peplau ve Ferguson (1978) tarafından klinik ve klinik olmayan gruptaki yetişkinler için geliştirilen ölçeğin 12-21 yaş arası ergenler için de geçerli olduğu gösterilmiştir (Mahon, Yarcheski ve Yarcheski, 1995). Sosyal ilişkilerden alınan doyumunu değerlendiren 20 maddeden (8 ters ve 12 düz) oluşan ölçek dört derece üzerinden (“Kendimi grup dışına itilmiş hissediyorum.”, 1-hiç yaşamam, 4-sık sık yaşarım) değerlendirilmektedir. Ölçekten elde edilen yüksek puan bireyin yalnızlık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı orijinal çalışmada .96 (Russell ve ark., 1978) ve gözden geçirme çalışmasında .94 (Russell, Peplau ve Cutrona, 1980) olarak bulunmuştur. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Demir (1989) tarafından yapılmış olup Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .96 olarak bulunmuştur. Bu araştırmanın örnekleminde ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .88'dir. Araştırmada, lise öğrencilerine UCLA Yalnızlık Ölçeği, ilköğretim öğrencilerine ise bu gelişim dönemi için geliştirilmiş olan Yalnızlık ve Sosyal Doyum ölçeği uygulanmıştır. Dolayısıyla ergenlerin yalnızlık puanı, ölçeklerden aldıkları puanların z değerine çevrilmesi sonucunda elde edilmiştir.

Yalnızlık ve Sosyal Doyum Ölçeği (Loneliness and Social Dissatisfaction Scale). Asher, Hymel ve Renshaw (1984) tarafından 3.- 6. sınıfa giden öğrenciler için geliştirilen ölçek, sekizi dolgu maddesi olmak üzere toplam 24 maddeden oluşmakta ve beş derece üzerinden değerlendirilmektedir (“Okulda kendimi dışlanmış hissediyorum.”, 1-hiç doğru değil, 5-her zaman doğru). Ölçekten elde edilen yüksek puan bireyin yalnızlık düzeyinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. Orijinal ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .90 olarak bulunmuştur (Asher ve ark., 1984). Ölçeğin ülkemizdeki geçerlik güvenilirlik çalışması, Tarhan (1996) tarafından 8. sınıfta okuyan öğrenciler üzerinde yapılmış olup iç tutarlık katsayısı .89 olarak bulunmuştur. Bu araştırmada Yalnızlık ve Sosyal Doyum Ölçeği'nin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .87'dir.

Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği. Ergenlerin zorba davranışlarını belirlemek için Akran Zorbalığı Kurbanlarını Belirleme Ölçeği (Multidimensional Peer Victimization Scale; Mynard ve Joseph, 2000) maddelerinin ifadeleri değiştirilerek oluşturulan Akran Zorbalığını Belirleme Ölçeği (Pekel, 2004) kullanılmıştır. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .94'tür. Ölçek 36 maddeden oluşmakta ve üç derece üzerinden değerlendirilmektedir (örn., “Bazı arkadaşların konuşma biçimiyle dalga geçerim”. 1-hiçbir zaman, 3-birden fazla). Bu araştırmada ölçeğin, anılan projenin ölçek kitapçığı içinde yer alan kısa formu uygulanmıştır. Psikometrik özellikleri sınanmış olan 11 maddelik bu kısa formun

(açık saldırganlık, ilişkisel saldırganlık ve alay boyutlarından maddeler içermektedir). Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .82 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmanın uygulamaları, etik onay ve gerekli izinler alındıktan sonra okul idaresinin ve ders sorumlusu öğretmenin uygun bulunduğu ders saatlerinde, öğrencilerle toplu olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya, velisinin izni olan öğrenciler alınmıştır. Öğrencilere projenin kapsamıyla ilgili bilgi ve uygulamayla ilgili yönergeler verildikten sonra kimliklerinin gizli kalacağı ve gönüllülüğün esas alındığı belirtilmiştir. Öğrencilerden kişisel bilgi formuna isim yazmalarını buna karşılık öğrenci numaralarını belirtmeleri istenmiştir. Ölçek maddelerinin uzun olması nedeniyle uygulama, farklı günlerde iki-üç oturumda (toplam olarak 80-120 dakika) tamamlanmıştır.

Bulgular

Bu çalışmada ergen tarafından algılanan ana baba arasındaki çatışmanın, ergenin uyum sorunlarıyla ilişkisinde olumlu (ebeveyn izlemesi) ve olumsuz (psikolojik) ebeveyn kontrolünün aracı rolü Yapısal Eşitlik Modeli kullanılarak incelenmiştir. Araştırmanın hipotezleriyle ilgili analizlere geçmeden önce araştırma değişkenleri arasındaki bağlantılar; Pearson korelasyon katsayısı cinsinden ve betimleyici değerler; ortalama ve standart sapma olarak Tablo 1'de gösterilmiştir. Araştırma değişkenleri arasındaki ilişkilere bakıldığında, beklendiği gibi, ana baba arasındaki çatışmanın olumlu kontrol uygulaması olan ebeveyn izlemesi ile negatif ve olumsuz kontrol uygulaması olan psikolojik kontrol ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. Ebeveyn çatışmasının ve anne babadan algılanan farklı kontrollerin erge-

nin yalnızlık ve zorbalık gibi uyum sorunlarıyla ilişkileri beklendik yöndedir. Aşağıda, öncelikle çalışmada kullanılan analiz yöntemleriyle ilgili bilgiye, daha sonra ölçüm modeli ve son olarak da yapısal eşitlik modeliyle ilgili sonuçlara yer verilmiştir.

Analiz Yöntemi

Araştırma hipotezlerinin sınanmasıyla ilgili analizler, Lisrel 8.54 (Jöreskog ve Sörbom, 1999) programı kullanılarak yapılmıştır. Veri incelendiğinde tek yönlü ve çok yönlü normallik sayılıştısının sağlanamadığı (örn., skewness ve kurtosis) görülmüş ve bu nedenle asimptotik kovaryans matrisi kullanılmış ve Satorra-Bentler Ki Kare (SBS_χ² Satorra-Bentler, 1994) değeri temel alınmıştır. Önerilen model ile verinin uyumu RMSEA (*Root-Mean-Square Error of Approximation*), CFI (*Comparative Fit Indices*) göstergeleriyle değerlendirilmiştir. Bu araştırma için kabul edilebilir uyum indeksleri RMSEA için .06 ve altı (Hu ve Bentler, 1999); CFI için .95 ve üzeri olarak belirlenmiştir. Model karşılaştırması için Satorra-Bentler Ki Kare farklılık testi, dolaylı ilişkinin anlamlılığını test etmek için ise Sobel (1982) testi kullanılmıştır. Kabul edilebilir uyum değerlerini üretmek üzere öncelikle ölçüm modeli geliştirilmiş ve ölçüm modelinin uygunluğu istatistiksel olarak sılandıktan sonra yapısal modele ilişkin analizlere geçilmiştir.

Ölçüm Modeli Sonuçları

Ebeveyn (anne, baba) ve ergen (kız, erkek) cinsiyetine göre ayrı ayrı üretilen ölçüm modellerinde bazı değişkenler ölçeğin tümüyle, bazıları ise madde parselleme (Hau ve Marsh, 2004) yoluyla temsil edilmiştir. Ergenin anne babasından algıladığı çatışma ve psikolojik kontrol seçkisiz olarak oluşturulan üç parsel değişkenle, anne ve babadan algılanan izleme üç maddeyle ve yalnızlık değişkeni kendisi ile temsil edilmiştir. Akran

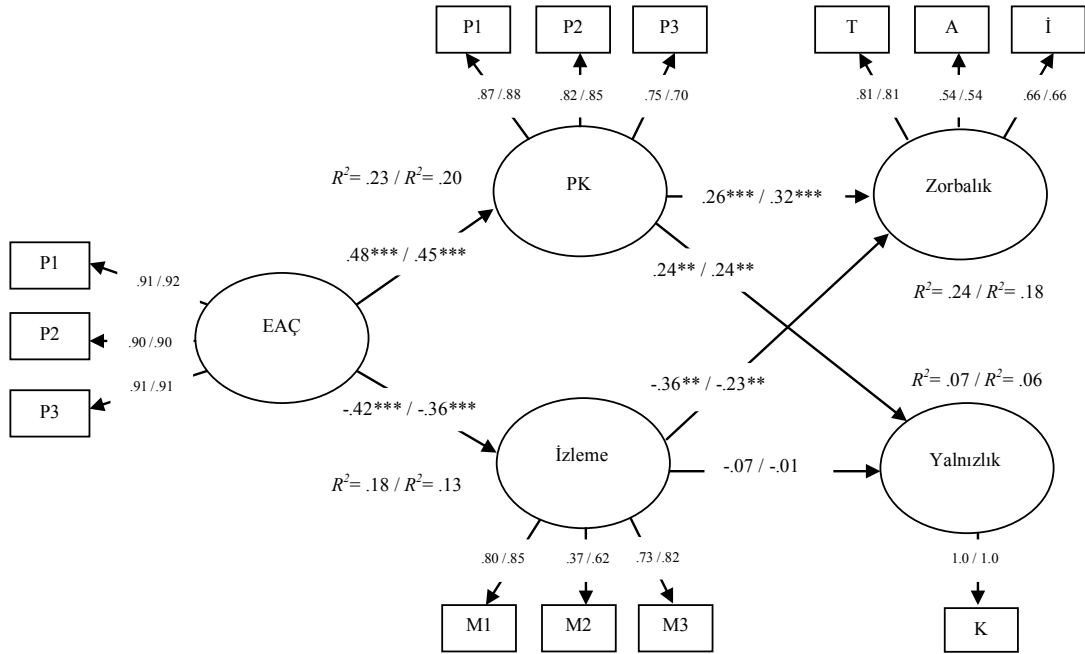
Tablo 1. Kız ve Erkek Ergenler için Bütün Değişkenlerin Pearson Korelasyon Katsayıları, Ortalama ve Standart Sapma Değerleri

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	Kız ergen Ort. (S)	Erkek ergen Ort. (S)
1. Ak. Zorbalığı	-	.14*	.22***	-.15*	.24***	-.26***	-.20**	1.21 (.28)	1.32 (.36)
2. Yalnızlık	.03	-	.32***	-.20***	.28***	-.09	-.16**	2.55 (1.00)	2.68 (1.01)
3. A-PK	.34***	.24***	-	-.28***	.57***	-.24***	-.32***	1.31 (.49)	1.44 (.61)
4. A-İzleme	-.27***	-.08	-.29***	-	-.07	.37***	.21***	4.56 (.52)	4.12 (.81)
5. B-PK	.21***	.22***	.47***	-.23***	-	-.10	-.31***	1.20 (.44)	1.36 (.57)
6. B- İzleme	-.15**	-.05	-.18***	.48***	-.24***	-	.13*	4.22 (.82)	3.72 (.99)
7. EAÇ	-.31***	-.26***	-.42***	.29***	-.42***	.25***	-	2.48 (.43)	2.49 (.39)

Not 1. A: Anne, B: Baba, PK: Psikolojik Kontrol, EAÇ: Eşler Arasındaki Çatışma.

Not 2. Tablonun alt yarısındaki değerler kız ergenlere; üst yarısındakiler erkek ergenlere aittir.

Not 3. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Not 1. Sırasıyla anne ve baba modelleri için standardize edilmiş katsayılar ve faktör yükleri.

Not 2. R^2 : Sırasıyla anne ve baba modellerinde gizil değişkende açıklanan varyansı göstermektedir. P1: Birinci parsel değişken, PK: Psikolojik kontrol, T: Terör, A: Alay, İ: İlişkisel, K: Kendisi, M1: Birinci madde.

Not 3. * $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Şekil 1. Kız Ergenlerde Anne ve Baba Modelleri için Dolaylı Etki Analiz Sonuçları

zorbalığı ise kısa formu oluşturan üç boyutlu temsil edilmiştir. Böylece model, 5 gizil değişken ve 13 gösterge üzerinden sınanmıştır. Yapılan analiz sonucunda üretilen ölçüm modellerinin veri ile iyi uyum gösterdiği görülmüştür. “Anne-kız” modeli için $SBS_{\chi^2} (56, N = 316) = 70.79$, RMSEA = .03, CFI = .98; “baba-kız” modeli için $SBS_{\chi^2} (56, N = 316) = 58.97$, RMSEA = .01, CFI = .99, “anne-erkek” modeli için $SBS_{\chi^2} (56, N = 226) = 68.55$, RMSEA = .03, CFI = .97 ve “baba-erkek” modeli için $SBS_{\chi^2} (56, N = 226) = 49.07$, RMSEA = .01, CFI = .99’dur. Her bir ölçüm modelinde faktör yüklerinin anlamlı olduğu ve “anne-kız” modelinde .26-1.00; “baba-kız” modelinde .55-1.00; “anne-erkek” modelinde 48-1.00 ve “baba-erkek” modelinde .47-1.00 arasında değiştiği görülmüştür.

Yapısal Eşitlik Modeli Sonuçları

Algılanan ebeveyn çatışması ile ergenin uyum sorunları arasındaki ilişkide ana babanın kontrol uygulamalarının aracı rolü sınanırken Holmbeck’in (1997) önerdiği işlem yolu izlenmiştir. Holmbeck (1997) aracı

etki (*mediated effects*) ve dolaylı etki (*indirect effects*) olmak üzere iki tür ara etkiden (*intervening effects*) söz etmektedir. Bağımsız değişken (örneğin, ebeveyn çatışması) ve bağımlı değişken (örneğin, yalnızlık düzeyi) arasında başlangıçta istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğunda ve bu ilişki, ara değişken (örneğin, psikolojik kontrol) hesaba alındığında, istatistiksel olarak anlamlı düzeyde azaldığında kısmi; anlamsız olduğunda tam aracı etkiden söz edilmektedir. Dolaylı etki ise bağımsız değişken (örneğin, ebeveyn çatışması) ve bağımlı değişken (örneğin, ergenin yalnızlığı) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki yokken bağımsız değişkenin ara değişken (örneğin, psikolojik kontrol) üzerinden bağımlı değişken ile anlamlı ilişki göstermesi durumudur.

Bundan sonraki kısımda önce kız daha sonra erkek ergenlerde algılanan ebeveyn çatışması ile ergenin sonuç davranışları arasındaki ilişkide psikolojik kontrol ile ebeveyn izlemesinin önce *dolaylı* sonra *aracı* rolü, anne ve baba modelleri için ayrı ayrı (“anne-kız”, “baba-kız”, “anne-erkek”, “baba-erkek”) yürütülen bir dizi analizle incelenmiştir.

Kız ergenler için anne ve baba modellerinden elde edilen sonuçlar. Dolaylı etki için kızlarda bağımsız değişken ve bağımlı değişken arasındaki yol sıfıra eşitlenerek anne ve baba modellerinde ayrı ayrı incelenmiştir. Yapılan analiz sonucunda üretilen modeller ile verinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür: “Anne-kız” modeli için SBS_{χ^2} (60, $N = 316$) = 91.88, RMSEA = .04, CFI = .97; “baba-kız” modeli için SBS_{χ^2} (60, $N = 316$) = 77.70, RMSEA = .03, CFI = .98’dir. Kız ergenlerde anne ve baba modelleri için elde edilen ilişkiler ve gizil değişkenlerde açıklanan varyans değerleri Şekil 1’de gösterilmiştir. Kız ergenlerde eşler arası çatışmanın hem anneden hem de babadan algılanan psikolojik kontrolü pozitif yönde yordadığı; anneden ve babadan algılanan izlemeyi ise negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Hem anneden hem de babadan algılanan psikolojik kontrolün kız ergenlerin akran zorbalığı ve yalnızlık düzeyini pozitif yönde yordadığı; anne ve babadan algılanan ebeveyn izlemesinin kız ergenlerin zorba davranışlarını negatif yönde yordadığı; buna karşı yalnızlık düzeyini yordamadığı görülmüştür. Sonraki adımda aracı etki modelleri sınanmıştır.

Aracı etki için ebeveyn çatışması ile kız ergenin *zorbalık davranışı* arasındaki yol modele eklendiğinde anne modelinde χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olmadığı (ΔSBS_{χ^2} (1) = 3.44, $p > .05$) ve anılan yolun istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı görülmüştür ($\beta = .17$, $p > .05$). Baba modelinde ise anılan yolun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($\beta = .22$, $p < .01$) ve χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olduğu (ΔSBS_{χ^2} (1) = 5.53, $p < .05$); ancak ebeveyn izlemesinin, akran zorbalığını yordamadaki istatistiksel anlamlılığını yitirdiği görülmüştür ($\beta = -.16$, $p > .05$). Baba modeli için kabul edilen modelin uyum indeksleri SBS_{χ^2} (59, $N = 316$) = 72.17, RMSEA = .03, CFI = .98 şeklindedir. Sobel (1982) testi sonucunda ebeveyn çatışmasının, kız ergenin zorbalık davranışları üzerindeki dolaylı etkisinin hem anne modelinde ($z_{anne-kız} = 3.87$, $p < .05$) hem de baba modelinde ($z_{baba-kız} = 2.54$, $p < .05$) anlamlı olduğu bulunmuştur. Sonuçta anne modelinde ebeveyn çatışması ile kız ergenin zorbalık davranışı arasındaki ilişkiye psikolojik kontrol ve ebeveyn izlemesinin tümüyle aracılık ettiği; baba modelinde ebeveyn çatışması ile akran zorbalığı arasındaki ilişkiye sadece psikolojik kontrolün kısmen aracılık ettiği görülmüştür.

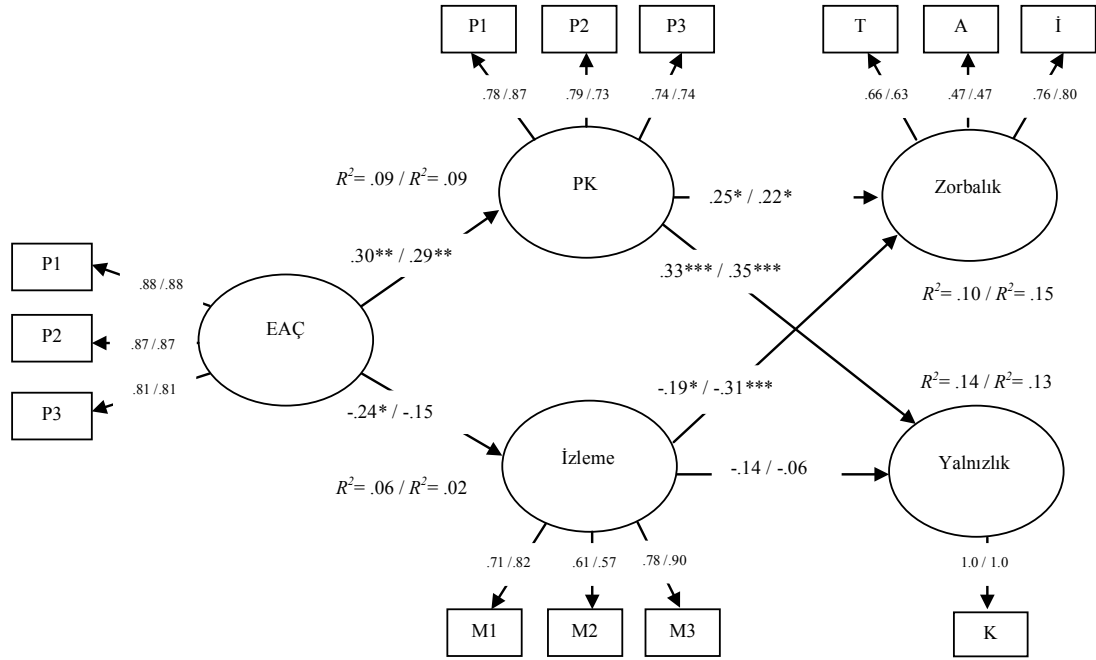
Ebeveyn çatışması ve kız ergenin *yalnızlık düzeyi* arasındaki yol anne ve baba modellerine eklendiğinde anılan yolun istatistiksel açıdan anlamlı olduğu ($\beta_{anne-kız} = .22$, $p < .01$; $\beta_{baba-kız} = .26$, $p < .01$) ve χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olduğu (ΔSBS_{χ^2} (1) $_{anne-kız} = 5.91$, $p < .01$; ΔSBS_{χ^2} (1) $_{baba-kız} = 10.10$, $p < .001$) ancak her iki modelde de psikolojik kontrol ile yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkinin anlamlılığını yitirdiği görül-

müştür ($\beta_{anne-kız} = .15$, $p > .05$; $\beta_{baba-kız} = .13$, $p > .05$). Kabul edilen modellerin uyum indeksleri anne modeli için SBS_{χ^2} (59, $N = 316$) = 85.59, RMSEA = .04, CFI = .97; baba modeli için SBS_{χ^2} (59, $N = 316$) = 72.17, RMSEA = .03, CFI = .98 şeklindedir. Sonuç olarak, ebeveyn çatışmasının, kız ergenlerin yalnızlık düzeyini doğrudan yordadığı; bu ilişkiye anneden ve babadan algılanan psikolojik kontrol ve ebeveyn izlemesinin aracılık etmediği görülmüştür.

Erkek ergenler için anne ve baba modellerinden elde edilen sonuçlar. Erkeklerde anne ve baba için ayrı olmak üzere önce dolaylı etki daha sonra aracı etki modelleri sınanmıştır. Dolaylı etki, için üretilen modeller ile verinin iyi uyum gösterdiği görülmüştür: Anne modeli için SBS_{χ^2} (60, $N = 226$) = 80.34, RMSEA = .04, CFI = .96; baba modeli için SBS_{χ^2} (60, $N = 226$) = 62.80, RMSEA = .01, CFI = .98’dir. Erkek ergenlerde anne ve baba modelleri için elde edilen ilişkiler ve gizil değişkenlerde açıklanan varyans değerleri Şekil 2’de gösterilmiştir. Erkek ergenlerde, ebeveyn çatışmasının hem anneden hem de babadan algılanan psikolojik kontrolü pozitif yönde yordadığı; sadece anneden algılanan izlemeyi negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Hem anneden hem de babadan algılanan psikolojik kontrolün erkek ergenlerin akran zorbalığını ve yalnızlık düzeyini pozitif yönde yordadığı; anne ve babadan algılanan izlemenin sadece akran zorbalığını negatif yönde yordadığı görülmüştür. Sonraki adımda erkek ergenler için aracı etki modelleri sınanmıştır.

Kız ergenlerde olduğu gibi ebeveyn çatışması ile erkek ergenin sonuç davranışları arasındaki ilişkide anne ve babadan algılanan psikolojik kontrol ve ebeveyn izlemesinin aracı rolü, anne ve baba modelleri için ayrı ayrı yürütülen bir dizi analizle incelenmiştir. Anne ve baba modelleri için analiz sonuçları incelendiğinde, eşler arası çatışma ve zorbalık arasındaki yol modele eklendiğinde anılan yolun her iki modelde de istatistiksel olarak anlamlı olduğu ($\beta_{anne-erkek} = .21$, $p < .05$; $\beta_{baba-erkek} = .21$, $p = .05$) ve χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olduğu (ΔSBS_{χ^2} (1) $_{anne-erkek} = 5.97$, $p < .01$; ΔSBS_{χ^2} (1) $_{baba-erkek} = 5.51$, $p < .01$); ancak “anne-erkek” modelinde ebeveyn izlemesinin ($\beta_{anne-erkek} = -.15$, $p > .05$); hem anne hem de baba modelinde psikolojik kontrolün ($\beta_{anne-erkek} = .18$, $p > .05$, $\beta_{baba-erkek} = .15$, $p > .05$) zorbalık davranışını yordamadaki istatistiksel anlamlılığını yitirdiği görülmüştür. Kabul edilen modelin uyum indeksleri anne modeli için SBS_{χ^2} (59, $N = 216$) = 74.37, RMSEA = .03, CFI = .96; baba modeli için SBS_{χ^2} (59, $N = 216$) = 57.29, RMSEA = .01, CFI = .98 şeklindedir. Sonuçta ebeveyn çatışmasının erkek ergenlerin zorbalık davranışlarını doğrudan yordadığı ve bu ilişkiye anneden ve babadan algılanan psikolojik kontrol ve ebeveyn izlemesinin aracılık etmediği görülmüştür.

Not 1. Sırasıyla anne ve baba modelleri için standardize edilmiş katsayılar ve faktör yükleri.

Not 2. R²: Sırasıyla anne ve baba modellerinde gizil değişkende açıklanan varyansı göstermektedir. P1: Birinci parsel değişken, PK: Psikolojik kontrol, T: Terör, A: Alay, İ: İlişkisel, K: Kendisi, M1: Birinci madde.

Not 3. *p < .05, **p < .01, ***p < .001.

Şekil 2. Erkek Ergenlerde Anne ve Baba Modelleri için Dolaylı Etki Analiz Sonuçları

Anne ve baba modellerinde ebeveyn çatışması ile yalnızlık düzeyi arasındaki yol modele eklendiğinde anılan yolun istatistiksel açıdan anlamlı olmadığı ($\beta_{\text{anne-erkek}} = .05, p > .05; \beta_{\text{baba-erkek}} = .07, p > .05$) ve χ^2 değerinde anlamlı bir düşüşe neden olmadığı görülmüştür ($\Delta\text{SBS}_\chi^2(1)_{\text{anne-erkek}} = 1.03, p > .05; \Delta\text{SBS}_\chi^2(1)_{\text{baba-erkek}} = 1.31, p > .05$). Ayrıca hem anne hem de baba modellerinde ebeveyn çatışmasının yalnızlık düzeyi üzerindeki dolaylı etkisinin anlamlı olduğu bulunmuştur ($z_{\text{anne-erkek}} = 2.54, p < .05; z_{\text{baba-erkek}} = 2.53, p < .05$). Sonuçta ebeveyn çatışması ile erkek ergenlerin yalnızlık düzeyi arasındaki ilişkiye anneden ve babadan algılanan psikolojik kontrolün tümüyle aracılık ettiği bulunmuştur.

Tartışma

Hatırlanacağı gibi bu çalışmada üç hipotez sınamıştır. Bunlardan ilk ikisi; ebeveyn çatışmasının, ergenin uyum sorunlarıyla ve ana babanın kontrol uygulamalarıyla doğrudan ilişkisini öngörmektedir. Son hipotez ise ebeveyn çatışmasının, ana baba kontrolü üzerinden

ergenin uyum sorunlarıyla ilişkili olacağını (yayılmayı) yordayan hipotezdir.

Araştırmanın ilk hipoteziyle ilgili bulgular, anne babası arasındaki çatışmayı yüksek algılayan kız ve erkek ergenlerin, daha fazla yalnızlık hissettiklerini ve akranlarına yönelik zorbalık davranışlarının daha fazla olduğunu göstermiştir. Ancak, söz konusu bu ilişkilerin bir kısmının ana babanın kontrol uygulamaları tarafından (aracı etki modelleriyle) açıklanabildiği görülmüştür. Dolayısıyla, mevcut çalışmada elde edilen gerçek doğrudan ilişkiler; ebeveyn çatışması ile kız ergenlerin artan yalnızlığı ve erkek ergenlerin artan zorbalık davranışları arasındaki ilişkilerdir. Dolayısıyla, bu kısımda, anılan bu ilişkiler üzerinde durulmuştur. Alanyazında, ebeveyn çatışmasının ergenin uyum sorunlarıyla ilişkisini gösteren benzeri bulgulara farklı kuramsal noktalardan açıklık getirilmeye çalışılmıştır. Bunlar arasında en kabul gören açıklamalardan biri, sosyal öğrenme yaklaşımıdır. Ana baba arasındaki çatışmalı ilişkiye tanık olan ergenlerin, gözlemledikleri olumsuz ve saldırgan davranışları akran ilişkilerine taşıdıkları ve bu nedenle çatışmalı ortamda

yetişen çocukların akran saldırganlığı açısından risk grubunda oldukları öne sürülmektedir (Bandura, 1973; Cummings, Goeke-Morey ve Papp, 2004; Li ve ark., 2011; Mandal ve ark., 2013). Aynı zamanda bu koşullar altında yetişen çocuk ve ergenler, ana baba arasında gözledikleri saldırganca iletişimden, kişilerarası ilişkilerde bu türden davranışların kabul edilebilir olduğu mesajını çıkarmaktadırlar (Bandura, 1973). Diğer bir grup açıklama ise ergenin bilişsel değerlendirmelerinin (bilişsel bağlamsal model) ve duygusal süreçlerinin (duygusal güvenlik hipotezi) rolünü önemli görmektedir. Bilişsel bağlamsal modele göre erkek ergenlerin tepkileri, çatışmanın yarattığı tehdit algısıyla; kız ergenlerin tepkileri ise kendilerini suçlamayla ilişkilidir (Grych ve Fincham, 1990). Duygusal güvenlik hipotezinin benzer açıklamasına göre kız çocuklar, ana baba arasındaki tartışma ve açığa vurulan öfkenin sıklığı arttıkça daha fazla duygusal güvensizlik hissedebilir ve kaygı, korku gibi duygularla ya da kişilerarası ilişkileri korumak amacıyla kendilerini sosyal anlamda geri çekebilirler (Cummings ve Davies, 2002, 2010); erkek ergenler ise zaman zaman, karşısındakini kurbanlaştıran zorbaca davranışları model aldıkları veya aşırı uyarılma yüzünden kendilerini düzenlemede zorluk çektikleri için ya da özerkliklerini yeniden kurma çabasıyla dışsallaştırma tarzı sorun davranışlar gösteriyor olabilirler (Davies ve Lindsay, 2001). Bir araştırma, 11-14 yaş arası ergenlerde duygusal güvensizlik ve duygu düzenleme güçlüğünün daha çok içe yönelim sorunlarıyla; yüksek tehdit algısı ve kendini suçlama gibi bilişsel değerlendirmelerin ise daha çok dışa yönelim tarzı sorun davranışlarla ilişkili olduğunu göstermiştir (Buehler ve ark., 2007).

Mevcut araştırmadaki doğrudan ilişkileri açıklayıcı nitelikteki kapsamlı bir gözden geçirmede, Zimet ve Jacob (2001), ana baba arasındaki çatışmaya erkeklerin kendini kontroldeki zayıflıktan dolayı daha çok dışsallaştırma tarzı sorun davranışlarla; kızların ise kendilerini aşırı kontrol ederek içselleştirme sorunlarıyla tepki verdiklerini belirtmiştir. Araştırmamızda, kız ve erkek ergenler, ebeveyn çatışmasını aynı düzeyde algılamış olmalarına rağmen çatışmaya verdikleri tepkilerin farklılaşması, farklı tepki modelini doğrulamıştır. Bu modeli doğrulayan diğer bazı bulgular; ergenliğin başlarında, ebeveyn çatışmasına kız ergenlerin daha çok üzüntüyle ve geri çekilerek, erkek ergenlerin ise öfkeyle karşılık verdiğini (El-Sheikh, 2005); kızların erkeklerle göre içselleştirme problemlerine karşı daha incinebilir olduklarını (Davies ve Lindsay, 2004); erkeklerin ise kızlara göre dışsallaştırma problemlerine karşı daha savunmasız olduklarını (Davies ve Lindsay, 2001) göstermiştir. Son olarak vurgulanması gereken nokta, açıklanan varyanslarla ilgilidir. Ebeveyn çatışmasının ergenin uyum sorunlarıyla ilişkisinin çok küçük oranlarda açıklanmış olması

(%3-%9), ergenlerin okul çocuklarına göre ana babayla (dolayısıyla çatışmalı ortamda) daha az vakit geçirmelerine (Steinberg, 2001) ve ebeveyn çatışmasıyla daha etkili biçimde baş edebilmelerine bağlı olabileceği gibi, aracı duygusal süreçler (Cummings ve Davies, 2010) ve ana babalık gibi değişkenlerin doğrudan ilişkilere göre daha açıklayıcı olmasıyla da bağlantılı olabilir.

Ebeveyn çatışmasının, ana babanın kontrol uygulamaları üzerindeki bozucu etkisini sınavan ikinci hipotezle ilgili bulgulara göre ebeveyn çatışmasını yüksek algılayan kız ve erkek ergenlerin hem annelerinden hem de babalarından daha yüksek psikolojik kontrol ve daha düşük düzeyde ebeveyn izlemesi algıladıkları görülmüştür. Tek istisna, erkek ergenlerin çatışma arttıkça babalarının kendilerini daha az izlediklerini bildirmelerine rağmen bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmamasıdır. Elde edilen bu sonuçlar, araştırmanın ikinci hipotezini önemli ölçüde doğrulamakta ve ilgili bulguları desteklemektedir. Mevcut bulgu farklı bir şekilde açıklanacak olursa, ebeveyn çatışmasını daha yüksek algılayan ergenlerin aynı zamanda anne babalarını daha fazla müdahaleci, baskıcı ve manipülatif olarak algıladıkları, fakat kendilerini daha az gözetim ve denetim altında tuttuklarını düşündükleri söylenebilir. Elde edilen bu ilişkiler, ebeveyn çatışmasının ana babalık davranışlarını bozduğunu gösteren bulguları ve yayılma hipotezini desteklemektedir (Coln ve ark., 2013; Krishnakumar ve Buehler, 2000; Krishnakumar ve ark., 2003; Li ve ark., 2011). Ana baba arasındaki çatışma ve yarattığı öfke ya da stres, anne babanın dikkat ve enerjisini tüketmektedir (Margolin, Oliver ve Medina, 2001); dolayısıyla bu da, anne babaların bu baskı ve öfke altında ergene karşı daha talepkar ve daha az ilgili davranmalarını; baskıcı ve sınırlayıcı psikolojik kontrol uygulamalarını arttırmalarını, çaba ve ilgi gerektiren izleme ve gözetim gibi olumlu ebeveyn kontrolü uygulamalarını ise daha az kullanmalarını beraberinde getirmektedir (Buehler ve ark., 2006; Krishnakumar ve ark., 2003). Ebeveynin izlemesi, ergenin ev dışındaki hareketleriyle ilgili olarak açık beklenti ve kurallar koymayı ve kurallara uyulup uyulmadığını takip için çocuktan bilgi almayı veya onu dinleyerek bilgi edinmeyi gerektiren bir kontrol uygulamasıdır. Dikkat ve çaba gerektiren bu kontrolün eşler arası çatışmayla negatif olarak ilişkili olması alanyazındaki benzeri sonuçlarla uyumludur (Buehler ve ark., 2006; Krishnakumar ve ark., 2003). Bulguları ebeveyn cinsiyeti açısından değerlendirdiğimizde, ergenin anne ve babadan algıladığı çatışmanın hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolüyle pozitif, izleme davranışlarıyla negatif yönde ilişkili olması, eşler arası çatışmadan her iki ebeveynin davranışlarının da aynı şekilde etkilendiğini gösteren araştırma bulgularını desteklemektedir (Ponnet ve ark., 2013).

Araştırmanın üçüncü ve asıl hipotezi, anne ve babanın kontrol uygulamalarının aracı rolüyle ilgilidir. Bu hipotezi sıyan analiz sonuçları kız ve erkek ergenler için farklı sonuçlar ortaya koymuştur. Kız ergenin ana baba arasında algıladığı çatışma arttıkça zorbalık davranışları artmış ve bu ilişkide anne ve babanın uyguladığı psikolojik kontrolün ve annenin izleme davranışlarının aracı rolü olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre kız ergenlerin çatışmaya bağlı olarak artan akran zorbalıklarının annenin psikolojik kontrolü daha fazla kullanmasıyla ve aynı zamanda ergeni daha az izlemesiyle bağlantılı olduğu söylenebilir. Babanın artan psikolojik kontrolü ise bu ilişkiyi tümüyle değil kısmen açıklayabilmektedir. Çatışma nedeniyle özellikle annenin azalan olumlu kontrol davranışlarının ve artan olumsuz kontrol uygulamalarının, kız ergenlerde akran zorbalığının artışıyla ilişkisini gösteren bu bulgular, hem psikolojik kontrolün (Barber, 1996; Galambos ve ark., 2003; Kındap, Sayıl ve Kumru, 2008), hem de anne babanın ergenin, ev dışında zamanını nasıl geçirdiğini ve ne yaptığını daha az bilmesinin dışsallaştırma sorunlarıyla ilişkisini gösteren bulguları (örn., Barber, Olsen ve Shagle, 1994; Kındap ve ark., 2008) desteklemektedir. Ancak bir açıklamaya göre eşler arası çatışmanın yüksek olduğu ailelerde ebeveynin ergeni izleyecek ve onun dışarıdaki zamanını nasıl geçirdiğini soruşturacak enerjisi olamayacağı gibi ergen de ebeveynle bozulan ilişkisi ya da ebeveynin kendi ilişkisindeki sorunuyla meşgul olması gibi nedenlerle ebeveyne kendini açma, örneğin, gününü nasıl geçirdiğiyle ilgili bilgi verme konusunda çekingen davranabilir (Buehler ve ark., 2006). Sonuç olarak, kız ergenler, erkeklere göre anne babalarından daha yüksek ebeveyn izlemesi algıladıkları (Sayıl ve ark., 2012) ve aynı zamanda anneleriyle daha fazla birlikte oldukları (Updegraff, Delgado ve Lorey, 2009) için zorbalık davranışlarındaki artışta babanın değil de sadece annenin azalan izleme davranışları rol oynamış olabilir. Akran zorbalığının artan psikolojik kontrolle de ilişkili olması, daha önce de açıklandığı gibi kızların, özellikle anneye ilişkilerindeki manipülatif kontrol taktiklerini, kendi akran ilişkilerine taşımasıyla açıklanabilir. Babanın artan psikolojik kontrolünün kız ergenlerin zorbalık davranışlarında kısmen rol oynaması, kız ergenler için annenin rol model olmasıyla ve babaların ergen kız çocuklarıyla anneye göre daha az vakit geçirmesiyle (Phares, Fields ve Kamboukos, 2009) bağlantılı olabilir.

Kız ergenlerle ilgili sonuçlardan farklı olarak erkek ergenlerde, ana baba kontrolünün aracı etkisi, ebeveyn çatışması ile akran zorbalığı ilişkisinde değil; yalnızlık için bulunmuştur. Yani; erkek ergenler ana baba arasındaki çatışmayı daha yüksek algıladıkça daha fazla yalnızlık bildirmişler ve bu ilişkiye hem annenin hem de babanın psikolojik kontrolü aracılık etmiştir. Erkek ergenlerin artan yalnızlık hislerinden, anne ve babala-

rından algıladıkları çatışmanın değil tümüyle anne babanın çatışma sebebiyle artan psikolojik kontrol uygulamalarının sorumlu olduğu görülmektedir. Psikolojik kontrolün aracı rolüyle ilgili bu bulgu, ilgili alanyazınla tutarlık göstermektedir (Bradford ve ark., 2003; Coln ve ark., 2013; Stone ve ark., 2002). Stone ve arkadaşlarının (2002) çalışması, ergenlerde, Coln ve arkadaşlarının (2013) çalışması da, 6-12 yaşları arasındaki çocuklarda, psikolojik kontrolün, eşler arası çatışma ile içselleştirme ve dışsallaştırma sorun davranışları arasındaki ilişkiyi açıklayabildiğini ortaya koymuştur. Ayrıca tüm bu sonuçlar, ebeveynin psikolojik kontrolünün ergenin depresyon, kaygı, içsel sıkıntı ve düşük benlik saygısı gibi psikolojik uyum özellikleriyle pozitif yönde ilişkili olduğunu gösteren bulgularla da (Barber, 1996; Barber, Xia, Olsen, McNeely ve Bose, 2012) örtüşmektedir. Erkek ergenlerin yalnızlık hislerindeki artışın tümüyle algıladıkları psikolojik kontrolle açıklanmış olması, erkek ergenlerin, kız ergenlere göre ana babanın psikolojik kontrolünü daha yüksek (kız ergenlerin de ebeveyn izlemesini daha yüksek) algılamalarıyla da (Harma, 2008; Kındap, 2011; Sayıl ve Kındap, 2010) ilişkili olabilir. Ayrıca, ebeveyn çatışmasının olduğu aile ortamlarında erkek ergenler, çatışmaya değil de, daha çok, bu çatışma nedeniyle anne ve babanın giderek artan eleştiri, yok sayma, duygu ve düşüncelerinin ifadesini sınırlama ve/veya aşırı koruma gibi davranışlarına artan yalnızlık hissiyle tepki veriyor olabilirler. Bu tepkide, artan duygusal güvensizliğin (Cummings ve Davies, 2010) veya zedelenen benlik duygusunun (Barber ve Harmon, 2002) payları da incelenmeye değer görülmektedir. Erkek ergenlerin, kızlara göre daha düşük düzeyde ebeveyn izlemesi algılamaları ve babalarından algıladıkları izlemenin anneye göre daha düşük düzeyde olması gibi faktörler, babanın izlemesinin, erkek ergenlerde hem ebeveyn çatışmasıyla hem de akran zorbalığıyla ilişkisini istatistiksel olarak anlamlı düzeye taşıyor olabilir.

Araştırmanın sonuçları görece kısıtlı olan Türkiye'deki ana baba çatışmasında ebeveyn davranışlarının aracı rolünü anlamaya çalışan çalışmalara ve farklı kültürden bir bulgu olarak Batı ağırlıklı alanyazına katkı sağlamaktadır. Araştırmada eşler arası çatışmanın yalnızlık (kız ergenlerde) ve akran zorbalığıyla (erkek ergenlerde) doğrudan ilişkili olması Asya örneklemelerine kıyasla Batıda daha sıklıkla elde edilen doğrudan etkileri desteklemektedir. Bununla birlikte, ana baba kontrolünün aracı etkisinin de bulunmuş olması (kız ergenlerde zorbalık, erkek ergenlerde yalnızlık için) kültürlerarası ortak bulguları (Buehler ve ark., 2006) güçlendirmektedir. Çatışmanın, ana babanın kontrol uygulamalarındaki bozulmayı ergenin uyumunda yol açtığı sorunlardan daha yüksek bir varyansla açıklaması ise Asyalı örneklemelerle benzerlik göstermektedir (Chang ve ark., 2004).

Araştırmanın sonuçları değerlendirilirken kısıtları da dikkate alınmalıdır. Örneğin; araştırmada elde edilen ilişkilerin, neden sonuç ilişkisi olmadığı, genellikle kentli ergen örneklemi için geçerli olduğu ve tüm verinin ergenin bakış açısından elde edildiği gerçeği göz ardı edilmemelidir. Genel olarak çocuk ya da ergenin uyumuyla ilişkileri açısından incelendiğinde, ebeveyn çatışmasının ve anne babalık davranışlarının çocuğun algısından ölçülmesi, ana babanın bildiriminden daha önemli olmakla birlikte tüm değişkenlerin ergen bildirimine dayanmasının ortak yöntem hatasına yol açtığı bilinmektedir. Mevcut araştırmada ebeveyn çatışmasının ergenin uyum sorunlarıyla ilişkisini açıklayıcı süreçlere odaklanılmamıştır. Ancak, söz konusu ilişkideki olası aracı süreçleri (bilişsel değerlendirmeler ve duygusal güvenlik algısı gibi), ebeveyn ergen ilişkisinin kalitesini ve akran zorbalığının cinsiyete göre farklılaşabilen alt boyutlarını da incelemeye alacak yeni araştırmalar yayılma açısından diğer açıklayıcı mekanizmalara ve ergenin çatışmaya tepkisindeki cinsiyet farklarına daha fazla açıklık getirebilir. Boylamsal ve farklı kaynaklardan bilgi alan gelecekteki çok yönlü araştırmalar, Türkiye’de ailelerin sistem olarak nasıl işlediğinin anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Sonuç olarak, bu araştırma, ana baba arasında algılanan çatışma ve öfkeye kız ergenlerin, daha çok yalnızlık hissederek, erkek ergenlerin ise akran ilişkilerinde daha fazla zorbalık göstererek tepki verdiklerini göstermiştir. Artan ebeveyn çatışması karşısında erkeklerin daha fazla yalnızlık hissetmelerinin tümüyle anne babanın artan psikolojik kontrolünün bir sonucu olduğu; kız ergenlerin akran zorbalığındaki artışın ise ana babanın artan psikolojik kontrolüne ve ergeni daha az izlemesine bağlı olarak gözlemlendiği bulunmuştur. Ergenler, ana baba arasındaki çatışmayı daha yüksek algıladıkça her iki ebeveynin psikolojik kontrolünü de daha yüksek, izlemelerini ise daha düşük algılamışlar; ancak, çatışmanın yol açtığı uyum sorunlarını açıklamada ana ve babanın artan psikolojik kontrolünün rolü benzer iken ebeveyn izlemesinin rolü farklılaşmış; kız ergenlerde annenin, erkek ergenlerde babanın izlemesi daha güçlü bir rol oynamıştır. Bulgular, ergenin algıladığı ebeveyn çatışmasının ana baba kontrolünde bozulmaya, bozulan ana babalığın da ergenin uyum sorunlarına yol açması şeklinde yayılmış işaret etmektedir. Elde edilen ilişkiler, ebeveyn cinsiyetine göre önemli bir değişim göstermezken, ergenin cinsiyetine göre farklılaşmış; çatışmanın doğrudan etkileri kızlarda yalnızlık, erkeklerde zorbalık için elde edilirken ebeveyn kontrolünün aracı etkisinde tam tersi bir sonuç gözlenmiştir.

Kaynaklar

- Anahar-Delibalta, S. (2013). *The relationship among marital communication patterns, parental attitudes, and children externalizing internalizing behavior problems*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Asher, S. R., Hymel, S. ve Renshaw, P. D. (1984). Loneliness in children. *Child Development*, 55, 1456–1464.
- Asher, S. R. ve Wheeler, V. A. (1985). Children’s loneliness: A comparison of rejected and neglected peer status. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53, 500–505.
- Bahçıvan-Saydam, R. ve Gençöz, T. (2005). Aile ilişkileri, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumu ve kendilik değerinin gençler tarafından belirtilen davranış problemleri ile olan ilişkisi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20, 61–74.
- Bandura, A. (1973). *Aggression: A social learning theory analysis*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Barber, B. K. (1996). Parental psychological control: Revisiting a neglected construct. *Child Development*, 67, 3296–3319.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of early adolescents and adolescents. B. K. Barber (Der.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (15–52). Washington, DC: American Psychological Association Press.
- Barber, B. K., Olsen, J. A., Hunter, S. B., Mcneely, J. M. ve Bose, K. (2007). *Refining the measurement of parental control integrating input from adolescents*. Society for Research in Child Development Conference, Mart, Boston, Massachusetts, USA.
- Barber, B. K., Olsen, J. E. ve Shagle, S. C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internal and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120–1136.
- Barber, B. K., Xia, M., Olsen, J. A., McNeely, C. A. ve Bose, K. (2012). Feeling disrespected by parents: Refining the measurement and understanding of psychological control. *Journal of Adolescence*, 35(2), 273–287.
- Baviskar, S. (2010). Does child gender moderate the relationship between interparental conflict and child outcomes? Findings from the Danish longitudinal study of children. *Norsk Epidemiologi*, 20(1), 63–75.
- Benson, M. J., Buehler, C. ve Gerard, J. M. (2008). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: Spill over via maternal acceptance, harshness, inconsistency, and intrusiveness.

- The Journal of Early Adolescence*, 28, 428–454. doi:10.1177/0272431608316602.
- Bradford, K., Barber, B. K., Olsen, J. A., Maughan, S. L., Erickson, L. D., Ward, D. ve Stolz, H. E. (2003). A multi-national study of interparental conflict, parenting, and adolescent functioning: South Africa, Bangladesh, China, India, Bosnia, Germany, Palestine, Colombia, and the United States. *Marriage & Family Review*, 35(3-4), 107–137.
- Buehler, C., Benson, M. J. ve Gerard, J. M. (2006). Interparental hostility and early adolescent problem behavior: The mediating role of specific aspects of parenting. *Journal of Research on Adolescence*, 16(2), 265–292.
- Buehler, C. ve Gerard, J. M. (2002). Marital conflict, ineffective parenting, and children's and adolescent's maladjustment. *Journal of Marriage and Family*, 64, 78–92.
- Buehler, C., Krishnakumar, A., Anthony, C., Tittsworth, S. ve Stone, G. (1994). Hostile interparental conflict and youth maladjustment. *Family Relations*, 43, 409–416.
- Buehler, C., Lange, G. ve Franck, K. L. (2007). Adolescents' cognitive and emotional responses to marital hostility. *Child Development*, 78(3), 775–789.
- Chang, L., Lansford, J. E., Schwartz, D. ve Farver, J. M. (2004). Marital quality, maternal depressed affect, harsh parenting, and child externalising in Hong Kong Chinese families. *International Journal of Behavioral Development*, 28(4), 311–318.
- Cicchetti, D. ve Rogosch, F. A. (2002). A developmental psychopathology perspective on adolescence. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 70(1), 6–20. doi:10.1037/0022-006X.70.1.6.
- Coiro, M. J. ve Emery, R. E. (1998). Do marriage problems affect fathering more than mothering? A quantitative and qualitative review. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 1, 23–40.
- Coln, K. L., Jordan, S. S. ve Mercer, S. H. (2013). A unified model exploring parenting practices as mediators of marital conflict and children's adjustment. *Child Psychiatry Human Development*, 44, 419–429.
- Cox, M. J. ve Paley, B. (1997). Families as systems. *Annual Review of Psychology*, 48, 243–267.
- Cui, M. ve Conger, R. D. (2008). Parenting behavior as a mediator and moderator of the association between marital problems and adolescent maladjustment. *Journal of Research on Adolescence*, 18, 261–284.
- Cummings, E. M., Davies, P. ve Simpson, K. (1994). Marital conflict, gender and children's appraisals and coping efficacy as mediators of child adjustment. *Journal of Family Psychology*, 8, 141–149.
- Cummings, E. M. ve Davies, P. T. (2002). Effects of marital conflict on children: Recent advances and emerging themes in process-oriented research. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43, 31–63.
- Cummings, E. M. ve Davies, P. T. (2010). *Marital conflict and children: An emotional security perspective*. New York and London: The Guilford Press.
- Cummings, E. M., Merrilees, C. E. ve George, M. (2010). Fathers, marriages and families: Revisiting and updating the framework for fathering in family context. M. Lamb (Ed.), *The role of the father in child development* (5. baskı) içinde (154–176). New York, NY: John Wiley & Sons.
- Cummings, E. M., Goeke-Morey, M. C. ve Papp, L. M. (2004). Everyday marital conflict and child aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 32, 191–202.
- Davies, P. T. ve Cummings, E. M. (1994). Marital conflict and child adjustment: An emotional security hypothesis. *Psychological Bulletin*, 116(3), 387–411.
- David, K. M. ve Murphy, B. C. (2004). Interparental conflict and late adolescents' sensitization to conflict: The moderating effects of emotional functioning and gender. *Journal of Youth and Adolescence*, 33(3), 187–200.
- Davies, P. T. ve Lindsay, L. L. (2004). Interparental conflict and adolescent adjustment: Why does gender moderate early adolescent vulnerability? *Journal of Family Psychology*, 18(1), 160–170.
- Davies, P. T. ve Lindsay, L. L. (2001). Does gender moderate the effects of marital conflict on children? J. H. Grych ve F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development: Theory, research, and application* içinde (64–97). New York: Cambridge University Press.
- Davies, P. T. ve Windle, M. (1997). Gender-Specific pathways between maternal depressive symptoms, family discord, and adolescent adjustment. *Developmental Psychology*, 33(4), 657–668.
- Demir, A. (1989). UCLA Yalnızlık Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Dergisi*, 7(23), 14–18.
- El-Sheikh, M. (2005). The role of emotional responses and physiological reactivity in the marital conflict-child functioning. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(11), 1191–1199.
- Erel, O. ve Burman, B. (1995). Interrelatedness of marital relations and parent-child relations: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 118, 108–132.
- Fincham, F. D. (1998). Child development and marital relations. *Child Development*, 69(2), 543–574.
- Fosco, G. M. ve Grych, J. H. (2012). Capturing the family context of emotion regulation: A fa-

- mily systems model comparison approach. *Journal of Family Issues*, 34, 557–578. doi:10.1177/0192513X12445889
- Frosch, C. A. ve Mangelsdorf, S. C. (2001). Marital behavior, parenting behavior, and multiple reports of preschoolers' behavior problems: Mediation or moderation? *Developmental Psychology*, 37, 502–519.
- Galambos, N. L., Barker, E. T. ve Almeida, D. M. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child Development*, 72, 578–594.
- Grolnick, W. S. (2003). *The psychology of parental control: How well-meant parenting backfires*. Mahwah, NJ: Erlbaum.
- Grych, J. H. ve Fincham, F. D. (1990). Marital conflict and children's adjustment: A cognitive-contextual framework. *Psychological Bulletin*, 108, 267–290.
- Grych, J. H., Seid, M. ve Fincham, F. D. (1992). Assessing marital conflict from the child's perspective: The children's perception on interparental conflict scale. *Child Development*, 63, 558–572.
- Güre, A. (2012). Evlilik ilişkisi ve ana babalık. M. Sayıl ve B. Yağmurlu (Ed.), *Ana babalık: Kuram ve araştırma içinde* (363–399), Koç Üniversitesi Yayınları.
- Gürmen, M. S. ve Rohner, R. P. (2014). Effects of marital distress on Turkish adolescents' psychological adjustment. *Journal of Child and Family Studies*, 23, 1155–1162. doi: 10.1007/s10826-013-9773-7
- Harma, M. (2008). *The impact of parental control and marital conflict on adolescents' self-regulation and adjustment*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Harold, G. T. ve Conger, R. D. (1997). Marital conflict and adolescent distress: The role of adolescent awareness. *Child Development*, 68, 333–350.
- Hau, K. ve Marsh, H. W. (2004). The use of item parcels in structural equation modelling: Non-normal data and small sample sizes. *British Journal of Mathematical Statistical Psychology*, 57, 327–351.
- Holmbeck, G. N. (1997). Toward terminological, conceptual, and statistical clarity in the study of mediators and moderators: Examples from the child-clinical and pediatric psychology literatures. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 65(4), 599–610.
- Hu, L. ve Bentler P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling*, 6, 1–55.
- Jöreskog, K. G. ve Sörbom, D. (1999). *LISREL8 User's Reference Guide*. Second Edition. Lincolnwood, IL: Scientific Software International.
- Kaczynski, K. J., Lindahl, K. M., Malik, N. M. ve Laurenceau, J. P. (2006). Marital conflict, maternal and paternal parenting, and child adjustment: A test of mediation and moderation. *Journal of Family Psychology*, 20(2), 199–208.
- Katz, L. F. ve Gottman, J. M. (1997). Buffering children from marital conflict and dissolution. *Journal of Clinical Child Psychology*, 26, 157–171.
- Kaya, İ. (2003). *Evlilik uyumu ile çocuklardaki davranış problemleri arasındaki ilişkide çocuk yetiştirme tutumlarının rolü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kındap, Y. (2011). *Kendini Belirleme Kuramı temelinde ergenlikte destekleyici ebeveynlik, akademik ve sosyal uyum ve kendini belirleme düzeyi arasındaki ilişkilerin boylamsal olarak incelenmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Kındap, Y., Sayıl, M. ve Kumru, A. (2008). Anneden algılanan kontrolün niteliği ile ergenin psikososyal uyumu ve arkadaşlıkları arasındaki ilişkiler: Benlik değerinin aracı rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 23(61), 95–110.
- Koçak, A., Mouratidis, A., Sayıl, M., Kındap Tepe, Y. ve Uçanok, Z. (2017). Interparental conflict and adolescents' relational aggression and loneliness: The mediating role of maternal psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, 26, 3546–3558.
- Krishnakumar, A. ve Buehler, C. (2000). Interparental conflict and parenting behaviors: A meta-analytic review. *Family Relations*, 49, 25–44.
- Krishnakumar, A., Buehler, C. ve Barber, B. K. (2003). Youth perceptions of interparental conflict, ineffective parenting, and youth problem behaviors in European-American and African-American families. *Journal of Social and Personal Relationships*, 20(2), 239–260.
- Laird, R. D., Pettit, G. S., Bates, J. E. ve Dodge, K. A. (2003). Parents' monitoring-relevant knowledge and adolescents' delinquent behavior: Evidence of correlated developmental changes and reciprocal influences. *Child Development*, 74, 752–768.
- Li, Y., Putallaz, M. ve Su, Y. (2011). Interparental conflict styles and parenting behaviors: Associations with overt and relational aggression among Chinese children. *Merrill-Palmer Quarterly*, 57(4), 402–428.
- Linder, J. R. ve Collins, W. A. (2005). Parent and peer predictors of physical aggression and conflict management in romantic relationships in early adulthood. *Journal of Family Psychology*, 19, 252–262.

- Mahon, N. E., Yarcheski, T. J. ve Yarcheski, A. (1995). Validation of the revised UCLA Loneliness Scale for adolescents. *Research in Nursing and Health*, 18(3), 263–270.
- Mandal, M. ve Hindin, M. J. (2013). From family to friends: Does witnessing interparental violence affect young adults' relationships with friends? *Journal of Adolescent Health*, 53, 187–193.
- Margolin, G. ve Gordis, E. B. (2003). Co-occurrence between marital aggression and parents' child abuse potential: The impact of cumulative stress. *Violence and Victims*, 18(3), 243–258.
- Margolin, G., Gordis, E. B. ve Oliver, P. H. (2004). Links between marital and parent-child interactions: Moderating role of husband-to-wife aggression. *Development and Psychopathology* 16, 753–771.
- Margolin, G., Oliver, P. H. ve Medina, A. M. (2001). Conceptual issues in understanding the relation between interparental conflict and child adjustment: Integrating developmental psychopathology and risk/resilience perspectives. J. H. Grych ve F. D. Fincham (Eds.), *Interparental conflict and child development: Theory, research, and application* içinde (9–38). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Mynard, H. ve Joseph, S. (2000). Development of the multidimensional peer-victimization scale. *Aggressive Behavior*, 26(2), 169–178.
- Öz, İ. P. (1999). *The relationship between children's adjustment problems and their perceptions of marital conflict*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Patterson, G. R. (1971). *Families: Applications of social learning to family life*. Research Press, Champaign, IL.
- Phares, V., Fields, S. ve Kamboukos, D. (2009). Fathers' and mothers' involvement with their adolescents. *Journal of Child and Family Studies*, 18, 1–9.
- Pekel, N. (2004). *Akran zorbalığı grupları arasındaki sosyometrik statü, yalnızlık ve akademik başarı durumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Peksaygılı, M. ve Güre, A. (2008). Eşler arası çatışmayla erken ergenlik dönemindeki çocukların uyum davranışları: Algılanan çatışmanın aracı ve düzenleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 61, 43–58.
- Ponnet, K., Wouters, E., Mortelmans, D., Pasteels, I., De Backer, C., Van Leeuwen, K. ve Van Hiel, A. (2013). The influence of mothers' and fathers' parenting stress and depressive symptoms on own and partner's parent-child communication. *Family Process*, 52(2), 312–324.
- Russell, D., Peplau, L. A. ve Cutrona, C. E. (1980). The revised UCLA Loneliness Scale: Concurrent and discriminant validity evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39(3), 472–480.
- Russell, D., Peplau, L. A. ve Ferguson, M. L. (1978). Developing a measure of loneliness. *Journal of Personality Assessment*, 42, 290–294.
- Satorra, A. ve Bentler, P. M. (1994). Corrections to test statistics and standard errors in covariance structure analysis. A. von Eye ve C.C. Clogg (Eds.), *Latent variable analysis: Applications in developmental research* içinde (399-419). Newbury Park, CA: Sage.
- Stattin, H. ve Kerr, M. (2000). Parental monitoring: A reinterpretation. *Child Development*, 71, 1072-1085. <http://dx.doi.org/10.1111/1467-8624.00210>.
- Sayıl, M. ve Kındap, Y. (2010). Ergenin anne babadan algıladığı psikolojik kontrol: Psikolojik kontrol ölçeğinin geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 62–71.
- Sayıl, M., Kındap, Y., Bayar, Y., Bayraktar, F., Kurt, D., Tığrak, A. ve Yaban, E. H. (2012). *Ergenlik döneminde ebeveynlik ve ergenin psikososyal uyumu*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Schofield, T. J., Conger, R. D., Martin, M. J., Stockdale, G. D., Conger, K. J. ve Widaman, K. F. (2009). Reciprocity in parenting of adolescents within the context of marital negativity. *Developmental Psychology*, 45, 1708–1722. doi:10.1037/a0016353.
- Schoppe-Sullivan, S. J., Schermerhorn, A. C. ve Cummings, E. M. (2007). Marital conflict and children's adjustment: Evaluation of the parenting process model. *Journal of Marriage and Family*, 69, 1118–1134.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic intervals for indirect effects in structural equations models. S. Leinhardt (Ed.), *Sociological methodology* içinde (290–312). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent-adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11, 1–19.
- Stone, G., Buehler, C. ve Barber, B. K. (2002). Interparental conflict, parental psychological control, and youth problem behavior. B. K. Barber (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* içinde (53–95). Washington, DC: American Psychological Association.
- Şirvanlı-Özen, D. (1999). Eşler arası çatışma ve boşanmanın çocuklar üzerindeki etkileri: Davranış ve uyum problemleri. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 6, 19–29.
- Tarhan, N. (1996). *The relationships of sociometric status, sex, academic achievement, school type and grade level with loneliness levels of secondary school students*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.

- Taylor, Z. E., Larsen-Rife, D., Conger, R. D. ve Widaman, K. F. (2012). Familism, interparental conflict, and parenting in Mexican-origin families: A cultural – contextual framework. *Journal of Marriage and Family*, 74, 312–327.
- Updegraff, K. A., Delgado, M. Y. ve Wheeler, L. A. (2009). Exploring mothers' and fathers' relationships with sons versus daughters: Links to adolescent adjustment in Mexican immigrant families. *Sex Roles*, 60(7-8), 559–574.
- Vazsonyi, A. T., Hibbert, J. R. ve Snider, B. J. (2003). Exotic enterprise no more? Adolescent reports of family and parenting processes from youth in four countries. *Journal of Research on Adolescence*, 13(2), 129–160.
- Yılmaz, A. (2001). Eşler arasındaki uyum, anne-baba tutumu ve benlik algısı arasındaki ilişkilerin gelişimsel olarak incelenmesi. *Türk Psikoloji Dergisi*, 47, 1–24.
- Zimet, D. M. ve Jacob, T. (2001). Influences of marital conflict on child adjustment: Review of theory and research. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 4, 319–335. doi:10.1023/a:1013595304718

Summary

The Relation between Interparental Conflict and Adolescent's Adjustment Problems: The Mediator Role of Parental Control Practices

Melike Sayıl

TED University

Yeliz Kındap Tepe

Sivas Cumhuriyet University

Asiye Kumru

Özyeğin University

Interparental conflict characterized by emotional negativity, anger, and aggression is directly linked with adolescents' adjustment problems. Beside these direct effects, underlying processes in the relationship between interparental conflict and adolescent adjustment have been investigated from different perspectives. One of the very well known among these perspectives is family systems approach (Erel & Burman, 1995). In this approach, spillover hypothesis indicates the transmission of an affective or emotional state across sub-systems of the family. Studies testing the spillover hypothesis in understanding the possible mediators that may relate interparental conflict with adolescent adjustment problems have revealed that interparental conflict is related to low levels of parental support, warmth, monitoring, and high levels of harsh discipline, verbal criticism, and punitiveness (Buehler & Gerard, 2002; Krishnakumar & Buehler, 2000).

Despite some evidence, there is no clarity that family systems functions differently in Western and non-Western societies (Chang, Lansford, Schwartz, & Farver, 2004). One of the controversial issues in the literature is that whether interparental conflict is related to adolescent adjustment directly or indirectly via ineffective parenting. Although spillover hypothesis has been supported by many mediating processes in a variety of cultures (e.g., Bradford et al., 2003; Chang, Lansford, Schwartz, & Farver, 2004; Krishnakumar et al., 2003), mediating role of parental control versus direct influence of interparental conflict on adolescent adjustment problems has not been investigated widely in nonwestern societies.

This study aims to apply family systems approach to examine the direct and indirect relations among interparental conflict, parental control, and adolescent's adjustment problems in Turkish urban families. Specifically,

ly, the current study focuses on perceived maternal and paternal psychological control and monitoring as mediators investigating the link between perceived interparental conflict and adolescent's bullying and loneliness. The first two hypotheses of the study are about direct relations: Adolescents who perceived high interparental conflict would report (1) high levels of adjustment problems (i.e., loneliness and bullying) and (2) high levels of psychological control and low levels of behavioral control (monitoring). Mediation hypothesis predicted that decreased parental monitoring and increased parental psychological control would explain the relationships of interparental conflict with adolescent's loneliness and bullying. Since there is no consistency in the literature, the specific roles of parent and adolescent sexes haven't been hypothesized in the aforementioned relations in the present research.

Method

Participants

This study was a part of a research project that examines psychosocial aspects of adolescent socialization. Participants were 542 middle SES urban adolescents (316 females, 226 males) from 7th to 10th-grade ranged in age from 12 to 18 years ($M_{age} = 14.74$, $SD = 1.44$) and were recruited from 3 primary and 5 high schools in Ankara, Turkey. In terms of adolescent-reported parental education, 60% of the mothers and 70% of the fathers had high school and above diplomas and the rate of working mothers was 33%. Adolescents from intact families with parental consent form were included.

Measures

All scales were adapted into Turkish and tested psychometrically either in a separate sample of above

mentioned project or in other studies with a sample of Turkish adolescents. Cronbach's alpha of each scale was given below.

Interparental Conflict Scale-Conflict Properties Subscale (CPIC; Grych, Seid, & Fincham, 1992). Adolescents' perception of their parents' conflict was assessed by Conflict Properties Subscale. Participants were administered 17 items evaluated via 3-point scale ("I often see my parents arguing." $1 = \text{true}$, $2 = \text{sort of true}$, $3 = \text{false}$). The scale was adapted into Turkish by Öz (1999). The Cronbach's alpha of the scale was found as .91 in the present study.

The Psychological Control – Disrespect Scale (PCDS). The scale was developed by Barber, Olsen, Hunter, Meneely, and Bose (2007) as 8 items to measure the psychological control perceived and reported by adolescents themselves. Cronbach's alphas were ranged from .83 to .90 across cultures. Original scale was adapted to Turkish by Sayıl and Kindap (2010). In our study participants responded the items (e.g., "My mom ridicules me or puts me down saying I am stupid, useless, etc.") on a 4-point Likert scale ($1 = \text{not like her}$, $4 = \text{a lot like her}$). The Cronbach's alphas for the scale were .85 and .89 for adolescent reports of maternal and paternal psychological control, respectively.

Adolescent Family Process Measure (Vazsonyi, Hibbert, & Snider, 2003). Monitoring subscale consisting of 4 items was used to measure behavioral control exerted by parents on adolescents. The participants rated the items for both mother and father separately. A sample item was "My mother wants me to tell her where I am if I don't come home right after school". Responses were scored on a 5-point Likert scale ranging from "1" (*strongly disagree*) to "5" (*strongly agree*). The Cronbach's alpha of the monitoring subscale was .80 and .83 for adolescent reports of maternal and paternal monitoring, respectively (Sayıl et al., 2012).

Loneliness and Social Dissatisfaction Scale (LSDS). The Loneliness and Social Dissatisfaction Questionnaire was designed by Asher, Hymel, and Renshaw (1984) and revised by Asher and Wheeler (1985) to measure social loneliness in school children. The questionnaire consists of 24 items (e.g. "I'm lonely") rated on a 5-point scale ($1 = \text{That's not at all true about me}$, $5 = \text{That's always true about me}$). In the current study, Cronbach's alpha of the scale was .89. LSDS was used for younger adolescents and their loneliness score was computed as a z score.

UCLA Loneliness Scale (Russell, Peplau, & Ferguson, 1980). Revised UCLA Loneliness Scale consists of 20 items (e.g. "How often do you feel you lack companionship?") rated on a 4-point scale ($1 = \text{never}$, $4 = \text{often}$). In the current study, Cronbach's

alpha of UCLA was .91. UCLA Loneliness Scale was used for older adolescents and their loneliness score was computed as a z score.

Multidimensional Peer Victimization Scale (Mynard & Joseph, 2000). In order to measure bullying instead of victimization, a converted and adapted version of the scale (Peer Bullying Scale; Pekel, 2004) was used. The scale consists of 36 items and is rated on a 3-point scale. The 11-item short form of this converted scale (consisted of aggression, relational aggression, and teasing items) was used and Cronbach's alpha was .82 in the current study.

Procedure

Before the administration of the measures, IRB approval and permission from Turkish Ministry of Education to conduct the study in schools were obtained. Participants were informed about the project and then they were instructed on how to fill the questionnaires. They were informed about the voluntary participation in the research. Informed consent was obtained from parents and informed assent form was taken from adolescents. As a part of the project's questionnaire booklet, the research scales were administered to the students during their class time.

Results

The Results of Mother and Father Models for Females

Estimation of the first model (full mediation model) showed a reasonably good fit with the maternal [$SBS_{\chi^2}(60, N = 316) = 91.88$, $RMSEA = .04$, $CFI = .97$] and paternal [$SBS_{\chi^2}(60, N = 316) = 77.70$, $RMSEA = .03$, $CFI = .98$] data for females. Results showed that conflict among parents positively predicted perceived psychological control from both mother and father, and negatively predicted perceived parental monitoring from both mother and father for females. It was also found that perceived psychological control from both mother and father positively predicted bullying and loneliness among females. Moreover, perceived parental monitoring from both mother and father negatively predicted bullying, but did not predict loneliness.

For mediation effects, when the path between conflict among parents and adolescents' bullying behavior was added to the mother-daughter model, it did not reduce χ^2 significantly [$\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 3.44$, $p > .05$] and the path was not statistically significant ($\beta = .17$, $p > .05$). On the other hand, the path was significant for father-daughter model ($\beta = .22$, $p < .01$) and it significantly reduced χ^2 ($\Delta SBS_{\chi^2}(1) = 5.53$, $p < .05$); however, the significant prediction of monitoring in bullying faded away ($\beta = -.16$, $p > .05$). Fit indices of the accepted mod-

el for father-daughter was as follows: [SBS_ χ^2 (59, $N = 316$) = 72.17, RMSEA = .03, CFI = .98]. The results of the Sobel Test (1982) showed that the indirect effect of interparental conflict on adolescents' bullying behavior was significant both for mother-daughter ($z_{\text{mother-daughter}} = 3.87, p < .05$) and father-daughter ($z_{\text{father-daughter}} = 2.54, p < .05$) models. Finally, it was found that psychological control and parental monitoring fully mediated the association between interparental conflict and adolescents' bullying behavior in mother-daughter model, and only psychological control partially mediated this association in the father-daughter model.

When the path between interparental conflict and adolescents' loneliness was added to the mother-daughter and father-daughter models, it was found that the path was significant ($\beta_{\text{mother-daughter}} = .22, p < .01$; $\beta_{\text{father-daughter}} = .26, p < .01$) and it reduced χ^2 significantly [ΔSBS_χ^2 (1) $_{\text{mother-daughter}} = 5.91, p < .01$; ΔSBS_χ^2 (1) $_{\text{father-daughter}} = 10.10, p < .001$]. However, in both models, the significant association between psychological control and loneliness faded away ($\beta_{\text{mother-daughter}} = .15, p > .05$; $\beta_{\text{father-daughter}} = .13, p > .05$). Fit indices of the accepted models were as [SBS_ χ^2 (59, $N = 316$) = 85.59, RMSEA = .04, CFI = .97] for mother-daughter model, and as [SBS_ χ^2 (59, $N = 316$) = 72.17, RMSEA = .03, CFI = .98] for father-daughter model. Lastly, the results demonstrated that interparental conflict predicted females' loneliness and perceived psychological control from mother and father did not mediate this association.

The Results of Mother and Father Models for Males

Estimation of the first model (full mediation model) showed a reasonably good fit with the maternal [SBS_ χ^2 (60, $N = 226$) = 80.34, RMSEA = .04, CFI = .96] and paternal [SBS_ χ^2 (60, $N = 226$) = 62.80, RMSEA = .01, CFI = .98] data for males. Results indicated that interparental conflict positively predicted perceived psychological control from both mother and father, and negatively predicted perceived parental monitoring from only mother for males. It was also found that perceived psychological control from both mother and father positively predicted males' bullying behavior and loneliness, while perceived parental monitoring negatively predicted only bullying.

For males, we tested whether adding a direct path from interparental conflict to loneliness and to bullying would improve the model fit (partial mediation model) compared to the full mediation model. When the path between interparental conflict and bullying was added to the both models, it was observed that the path was significant for the mother-son and father-son models ($\beta_{\text{mother-son}} = .21, p < .05$; $\beta_{\text{father-son}} = .21, p = .05$) and it reduced χ^2 significantly [ΔSBS_χ^2 (1) $_{\text{mother-son}} = 5.97, p <$

.01; ΔSBS_χ^2 (1) $_{\text{father-son}} = 5.51, p < .01$]. However, the previously significant effect of parental monitoring on bullying in the mother-son model ($\beta_{\text{mother-son}} = -.15, p > .05$); and the previously significant effect of psychological control on bullying in both models ($\beta_{\text{mother-son}} = .18, p > .05$, $\beta_{\text{father-son}} = .15, p > .05$) faded away. Fit indices for accepted models were as [SBS_ χ^2 (59, $N = 216$) = 74.37, RMSEA = .03, CFI = .96] for mother-son model; and [SBS_ χ^2 (59, $N = 216$) = 57.29, RMSEA = .01, CFI = .98] for father-son model. Lastly, the results showed that interparental conflict directly predicted males' bullying behavior, and perceived psychological control from mother and father and perceived parental monitoring from parents did not mediate this association.

When the path between interparental conflict and loneliness was added to the mother-son and father-son models, it was found that the path was not significant ($\beta_{\text{mother-son}} = .05, p > .05$; $\beta_{\text{father-son}} = .07, p > .05$) and it did not reduce χ^2 significantly [ΔSBS_χ^2 (1) $_{\text{mother-son}} = 1.03, p > .05$; ΔSBS_χ^2 (1) $_{\text{father-son}} = 1.31, p > .05$]. Furthermore, the indirect effect of interparental conflict on loneliness was found significant in both models ($z_{\text{mother-son}} = 2.54, p < .05$; $z_{\text{father-son}} = 2.53, p < .05$). Finally, it was found that perceived psychological control from mother and father fully mediated the relationship between interparental conflict and males' loneliness.

Discussion

Hypothesized direct relations between perceived interparental conflict and adolescents' adjustment problems (loneliness and bullying) were confirmed in this study. Social learning mechanisms, emotional security hypothesis, and cognitive contextual model have been suggested as possible explanations in order to grasp the direct influence of interparental conflict (Cummings & Davies, 2010; Grych & Fincham, 1990). The second hypothesized and confirmed direct effects of interparental conflict were on parental controls. Male and female adolescents who perceived higher conflict between their parents also perceived higher psychological control and lower parental monitoring from their parents. It seems that interparental conflict activated psychological control and interrupted parental monitoring both in mothers and fathers. However, increase in psychological control was more likely observed than decrease in parental monitoring. It might be asserted that parents who are in conflict with their partner can have negative feelings or feel higher stress and more likely reflect this negativity and pressure towards their children by behaving in a more psychologically controlling way and in turn interparental conflict becomes related to adolescent's adjustment problems. In addition, although spillover effect was observed

for both parents, it seems more factual for mothers rather than fathers as being compatible with the literature. Mothers have a primary responsibility in taking care of children even in the adolescence period (Phares, Fields, & Kamboukos, 2009) which probably increase stress and anger in interparental relations more likely consume mothers' energy and make them feel more pressured. Stressed mothers in such a family climate can try to control their children in a less effortful and more intrusive way (Margolin et al., 2001). Consequently, psychological control mediates loneliness in males and bullying in females, but maternal monitoring mediates bullying only in females. When a male adolescent perceived a conflict between his parents, his feeling of loneliness increases as a consequence of increased paternal and maternal psychological control. However contrary to male results, females reported an increase in their bullying behaviors as a consequence of increased paternal and maternal psychological control and decreased maternal monitoring. This sex specific finding confirms the relation between mother's monitoring and daughters' adjustment (Updegraff, Delgado, & Lorey, 2009). Moreover, it was shown that female adolescents perceive more parental monitoring and males perceive more psychological control than females (Sayıl & Kindap, 2010). Probably, these diverse perceptions of males and females in perceived parental control might play a role on sex difference in mediation analyses.

Overall, this study showed that when adolescents perceived an increase in interparental conflict, males reacted to this conflict with disturbed peer relations and females reacted to this conflict with the feeling of loneliness. However, while male adolescents' feeling of loneliness was totally explained by perceived paternal and maternal psychological control; female adolescents' bullying was fully explained by increase in paternal and maternal psychological control and decrease in maternal monitoring. It might be asserted that when adolescents perceive an increase in interparental conflict they perceive an increase in parental psychological control and a decrease in maternal monitoring. It seems that the roles of both parents' psychological control on adolescent adjustment are more similar than the role of paternal and maternal monitoring on adolescents.

The current study has some limitations about using cross-sectional design and adolescents' self-report. Also, generalizability of the results is limited because in the present study adolescents from middle SES urban families in Turkey are recruited and these families are more open to the effects of modernization.

In conclusion, the aim of the current study was to investigate parental control as a mediator for the association between perceived interparental conflict and adoles-

cents' psychosocial adjustment and there is very limited research examining these relations through the spillover hypothesis using the parental control in a non-Western context. In general, our results support the spillover effect and suggest that interparental conflict has both direct and indirect associations with adolescent adjustment problems and explain higher variance on parental control rather than on adolescent adjustment signifying some similarities both with Western and non-Western findings (Chang et al., 2004; Taylor et al., 2012). Finally, the relations of interparental conflict with adolescents' adjustment problems through parental control practices differ in terms of the sex of adolescent rather than the sex of their parents.